

УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ
ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
КОМУНАЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ЧЕРКАСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ
ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»

**ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ ПРЕВЕНТИВНИХ
ЗАХОДІВ У ЗЗСО СЕРЕД ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ**

збірка навчально-методичних матеріалів

Черкаси
2025

УДК 37.091.3:37.014.3 "364 "

Б90

*Рекомендовано до друку вченою радою КНЗ «ЧОІПОПП ЧОР».
Протокол № 2 від 29 травня 2025 року*

АВТОР-УКЛАДАЧ:

Бугайчук Н. В., методист лабораторії виховної роботи комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Крутенко О.В., доцент кафедри педагогіки та освітнього менеджменту комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», кандидат педагогічних наук;

Крижанівський В.В., заступник директора з навчально-виховної роботи Черкаської спеціалізованої школи I-III ступенів № 20 Черкаської міської ради

Б90 Організація та проведення превентивних заходів у ЗЗСО серед дітей та молоді в умовах воєнного стану: збірка навчально-методичних матеріалів / авт. – уклад. Н.В. Бугайчук. Черкаси: вид. – тво «КНЗ «ЧОІПОПП ЧОР», 68 с.

Б90 У збірці представлені навчально-методичні матеріали педагогів Черкаської області. Основні теми матеріалів – організація та проведення превентивних заходів у ЗЗСО для дітей та молоді в умовах воєнного стану, використання інновацій та сучасних форм виховної роботи згідно з концепцією НУШ.

Матеріали збірки можна використовувати в освітньому процесі під час планування та організації виховних заходів.

Для керівників навчальних закладів, їхніх заступників, педагогів-організаторів, класних керівників.

©КНЗ ЧОІПОПП ЧОР, 2025

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Бугайчук Н. Нові реалії превентивної роботи у ЗЗСО в умовах збройної агресії російської федерації проти України.....	5
<i>Актуальність превентивного виховання.....</i>	<i>5</i>
<i>Сьогодення превентивної роботи.....</i>	<i>11</i>
<i>Інноваційні методи превентивного виховання.....</i>	<i>14</i>
<i>Залучення батьківської громади до превентивного виховання.....</i>	<i>18</i>
<i>Загальношкільний підхід до превентивного виховання.....</i>	<i>21</i>
<i>Перелік корисних ресурсів щодо профілактики залежностей у дітей та підлітків.....</i>	<i>30</i>
Серебрянська В. Організація та проведення превентивних заходів для учнівської молоді в умовах воєнного стану.....	32
Городнюк А. Місячник «Увага! Діти на дорозі!».....	35
Холодницька М. Впровадження інтерактивних тренінгів в систему превентивного виховання закладу освіти.....	40
Мартинюк Н. Засоби превентивного виховання школярів у воєнний час.....	44
Казакова А. Торгівля людьми – сучасний прояв рабства.....	49
Заросінська А. Превентивне виховання у діяльності педагога-організатора.....	55
Юрко О. Пріоритетний напрям у виховному процесі – це превентивне виховання здобувачів освіти.....	60

ВСТУП

Організація превентивної виховної роботи в закладах загальної середньої освіти є надзвичайно важливою складовою освітнього процесу, спрямованою на формування в учнів здорового способу життя, профілактику негативних явищ (правопорушень, булінгу, вживання психоактивних речовин, насильства тощо) та розвиток соціально зрілої особистості. По суті, мета превентивного виховання полягає у запобіганні негативним впливам на особистість і формуванні свідомої, морально стійкої поведінки.

У листі Міністерства освіти і науки України «Про методичні рекомендації щодо організації виховного процесу в закладах освіти» та в листі «Про здійснення превентивних заходів серед дітей та молоді в умовах воєнного стану в Україні» від 13 травня 2022 року № 1/5119-22 (URL: <http://surl.li/djpssd>) акцентується увага на тому, що одним із важливих пріоритетів діяльності закладів освіти є профілактика шкідливих звичок і протиправної поведінки здобувачів освіти. Адже залежності серед дітей і підлітків становлять серйозний виклик сучасному суспільству. Вони є однією з актуальних проблем сьогодення, а впровадження системи заходів з профілактики адиктивної поведінки серед підлітків набуває особливої ваги в умовах сьогоденних реалій. Особливої уваги потребує робота з молоддю, яка перебуває в стані пошуку власної ідентичності, схильна до експериментів і часто не усвідомлює наслідків власних вчинків.

У межах цього напрямку роботи вчителі розробляють такі види матеріалів та заходів:

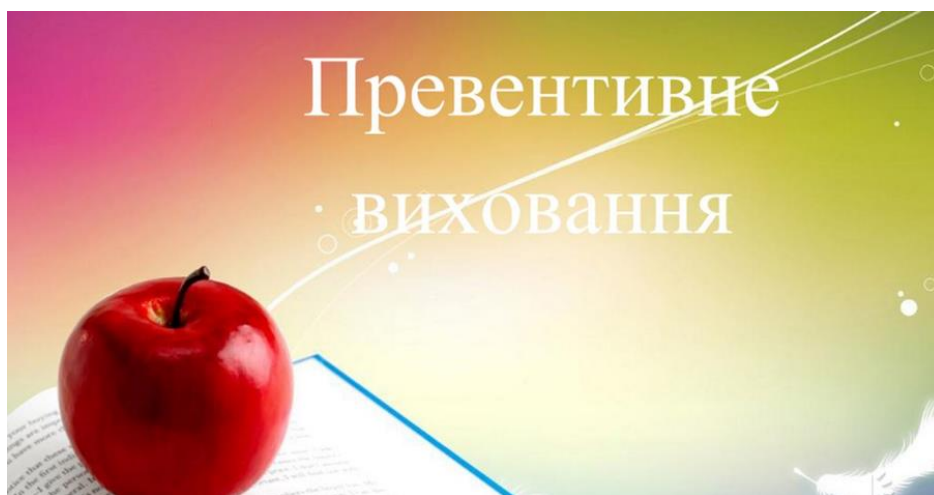
- ✚ **Програму виховних годин** з темами, що охоплюють безпечну поведінку, подолання стресу, розвиток емпатії та толерантності, формування здорових звичок;
- ✚ **Цикли тренінгів** із розвитку соціальних навичок, асертивності, критичного мислення та відповідального прийняття рішень;
- ✚ **Інтерактивні заняття та рольові ігри**, що моделюють життєві ситуації, пов'язані з моральним вибором, тиском середовища, спокусами до шкідливих звичок;
- ✚ **Методичні рекомендації** для батьків щодо підтримки дитини в кризових ситуаціях і формування здорового стилю життя в родині;
- ✚ **Проекти з учнівським самоврядуванням**, спрямовані на створення ініціативних груп, які популяризують цінності здорового способу життя та профілактики залежностей;
- ✚ **Просвітницькі заходи** (дебати, форуми, квести, інформаційні кампанії) з актуальних соціально-психологічних тем.

У поданій збірці представлено комплекс заходів, який, сподіваємося, сприятиме не лише зниженню ризиків деструктивної поведінки, а й формуванню внутрішньої відповідальності, моральної стійкості та активної громадянської позиції в молоді.

Наталія БУГАЙЧУК, методист лабораторії виховної роботи комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»

НОВІ РЕАЛІЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРЕВЕНТИВНОЇ РОБОТИ У ЗЗСО В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Одним із важливих пріоритетів в діяльності закладів освіти є профілактика шкідливих звичок та протиправної поведінки дітей та молоді.

Актуальність превентивного виховання

Деструктивна поведінка підлітків, коли їхні дії мають руйнівний характер, спрямований на себе, своє здоров'я, зовнішній світ, може проявлятися в нападах агресії, гніву чи ворожості. Часто така поведінка є відповіддю підлітка на складні обставини, в яких вони опинилися.

У підлітковому віці молодь легко піддається негативному впливу та схильна до необдуманих ризикованих дій. Через певні біологічні особливості тинейджерам складно мислити критично та бачити небезпеку там, де її помічають дорослі. У цей складний час підлітки, психіка яких втомлена війною, стають легким об'єктом для маніпулювання.

Соціальна ізоляція дітей в умовах сьогодення, викликана онлайн-навчанням, зменшенням кількості позашкільних закладів освіти – це

ще одна з основних причин потрапляння дітей до деструктивних угруповань.

Ознаками залучення дитини до деструктивного угруповання можуть бути:

- замкнутість (не ділиться з батьками або особами, що їх заміняють, своїми планами);
- зміна зовнішнього вигляду (чорний вільний одяг, довге волосся тощо);
- використання символіки на одязі чи тілі;
- зміна настрою та поведінки тощо.

За умови виявлення таких груп або факту вступу дитини в одну з таких груп необхідно інформувати:

- кіберполіція (<https://www.cybercrime.gov.ua>) – цілодобово;
- поліція: 102;
- адміністрація навчального закладу;
- Національна «гаряча» лінія для дітей та молоді: 116 111 – з мобільних або 0 800 500 225 – зі стаціонарних телефонів, пн. - пт. з 12.00 до 20.00 (безкоштовно, анонімно, конфіденційно);
- Національна «гаряча» лінія з попередження домашнього насильства, торгівлі людьми та гендерної дискримінації: 116 123 – з мобільних або 0 800 500 335 – зі стаціонарних телефонів цілодобово (безкоштовно, анонімно, конфіденційно);

На базі Урядового контактного центру за номером 15-47 створено, безкоштовну зі стаціонарних та мобільних телефонів, цілодобово доступну, анонімну та конфіденційну «Гарячу» лінію для осіб, які постраждали від домашнього насильства.

Війна також негативно впливає і на соціалізацію та інтеграцію дітей і підлітків, адже соціалізація – це «процес і результат засвоєння й активного відтворення індивідом установок, цінностей, ролей, очікувань, які властиві певній культурі або соціальній групі».

Проблеми більшості дітей з категорії внутрішньо переміщених осіб переважно полягають в адаптації до нових навчальних колективів, а їхнє вирішення – у створенні сприятливого соціально-психологічного клімату в закладах освіти. Адаптація дитини у колективі закладу освіти тісно пов'язана із соціальною адаптацією, яка зумовлена змінами соціальної реальності та життєвими обставинами і потребує особливої мобілізації та оптимізації зусиль здобувача освіти у відповідь на ці зміни. З огляду на це діти з категорії ВПО потребують

психосоціальної підтримки, метою якої має бути подолання проблем розвитку, викликаних пережитим досвідом вимушеного переміщення.

Особливу тривогу викликає те, що порушується стаття 54 Закону України “Про освіту” у частині недостатньої діяльності педагогічних та науково-педагогічних працівників закладів освіти щодо запобігання вживанню здобувачами освіти алкогольних напоїв та наркотичних засобів.

Уживання психоактивних речовин неповнолітніми в Україні набуло значного поширення та являє серйозну небезпеку для подальшого розвитку нашого суспільства, тому профілактика цього явища належить до найбільш пріоритетних соціально-педагогічних проблем.

Як свідчать результати соціопитування, проведеного Українським інститутом майбутнього, кожен десятий українець зустрічався з наркотичною залежністю серед своїх близьких – сім’ї, родичів, друзів, сусідів або колег по роботі.

Зросла кількість дівчат-підлітків, які вживають наркотики. Про це свідчать результати дослідження, проведеного за сприяння ЮНІСЕФ, Українським інститутом соціальних досліджень імені Олександра Яременка.

Також в дослідженні розглядалися поведінкові практики підлітків, які вживали наркотики. Так, 14% респондентів, що вживали дві та більше наркотичні речовини, грали в азартні ігри протягом 12 останніх місяців, як мінімум 2-3 рази на тиждень.

Серед тих, хто вживає понад дві речовини, також удвічі більше жертв булінгу, ніж серед тих, хто не практикує полінаркоманію — 21,2% та 9,5% відповідно.

Також ті, хто вживає понад дві наркотичних речовини, у 3,7 раза частіше проявляють агресивні форми поведінки, ніж ті, хто не вживає наркотичні речовини - 17,4% та 4,7% відповідно.

Вживання наркотиків в Україні, які відносяться до групи високого ризику, в основному, пов’язане з ін’єкційним способом введення опіатів, виготовлених в «домашніх» умовах (розчин екстракту опію («ширка») та стимуляторів амфетамінового ряду.

Внутрішньовенне введення наркотичних речовин призводить до ризику інфікування ВІЛ - інфекцією, гепатитом В та С, сифілісом через використання однієї голки декількома особами. Зауважуємо, що виявлено різке збільшення вживання кокаїну.

Під зловживанням наркотичними засобами згідно із Законом України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними» розуміється умисне систематичне незаконне вживання наркотичних засобів.

Водночас незаконний обіг наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів визначається як діяння з: культивування рослин, включених до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 травня 2000 року № 770, розроблення, виробництва, виготовлення, зберігання, перевезення, пересилання, придбання, збуту, ввезення на територію України, вивезення з території України, транзиту через територію України, використання, знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, що здійснюються з порушенням законодавства про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори.

За результатами останнього міжнародного дослідницького проєкту «Європейське опитування учнівської молоді щодо вживання алкоголю та наркотичних речовин» (ESPAD), 85,7% усіх опитаних підлітків упродовж свого життя вживали алкогольні напої принаймні один раз. Кількість тих, хто вживав алкоголь у своєму житті десять і більше разів — 46,3%, що складає майже половину опитаних.

Будь-який рівень вживання алкоголю, незалежно від кількості, призводить до втрати здоров'я. Варто пам'ятати, що є пряма залежність розвитку небезпечних захворювань від доз алкоголю, що споживає людина.

Людам, молодшим 18 років, алкогольні напої не можна взагалі.

Відповідно до опитування ESPAD, дівчата дещо раніше за хлопців, вперше пробують алкоголь. За дослідженням, у молодшій віковій групі частка хлопців, які принаймні один раз вживали алкоголь, становить 79,1%, а серед дівчат – 86,6%. Така ж тенденція зберігається у групі підлітків, які мали «великий» — від 10 до 19 разів і «дуже великий» — 40 і більше разів, досвід споживання алкогольних напоїв. Серед хлопців — це 16,8%, а серед дівчат — 21,8%.

Крім цього, аналіз виявив, що на практику споживання підлітками алкоголю значно впливає чинник урбанізації. Серед опитаних підлітків, які мешкають в обласних центрах, частка тих, хто має «великий» і «дуже великий» досвід споживання алкогольних напоїв, становить 32,7%. Серед респондентів, які проживають у містах обласного підпорядкування, аналогічний показник становить 31,1%, проте поміж респондентів, що мешкають у сільській місцевості, цей показник менший і складає — 25,5%.

У той же час збільшився доступ до алкоголю – більша половина опитаних відзначили, що легко можуть дістати пиво, вино або слабоалкогольні напої. Вино, разом зі слабоалкогольними напоями – найпоширеніші серед підлітків.

Значна кількість респондентів (16,0%) оцінили ступінь свого сп'яніння під час останнього вживання алкогольних напоїв на рівні від 5 до 10 балів, що можна схарактеризувати як «значне» сп'яніння.

Чому підлітки вживають алкоголь? Одна з найчастіших причин, яку вказують – для того, щоб «поліпшити» вечірку чи святковий захід, зробити їх більш емоційними та веселішими. Причина вживання: «Тому що це – весело» – виявлена у 19,9% опитаних. Переважно, підлітки починають вживати алкоголь, коли стають більш самостійними, проводять більше часу без нагляду, а роль друзів у їхньому житті посилюється. Дівчата помітно частіше вживають алкоголь для того, щоби подолати внутрішній психологічний дискомфорт, позбутися поганого настрою, підбадьорити себе.

Більш детальна інформація з питань дитячої злочинності знаходиться у відкритому доступі на сайті Офісу Генерального прокурора України за посиланням: <https://gp.gov.ua/ua/categories/novini>

Водночас зосереджуємо увагу на тому, що помешкання українців грабують не лише солдати ворожої армії, а й наші земляки. Натепер Нацполіція України розслідує понад 5,5 тис. кримінальних проваджень

за скоєння майнових злочинів у період війни - близько 1200 осіб отримали повідомлення про підозру в мародерстві.

Втрата рідних та близьких, житла та роботи, вимушене переселення стають причиною збільшення неблагополучних родин в Україні, тих хто зламався через війну.

У цей складний час, який переживає наша країна, перед педагогічними працівниками постає безліч питань щодо того, як організувати превентивну роботу з дітьми. Виникає потреба адаптувати знання та практику, що застосовувалися і спрацьовували у мирний час, - до реалій війни, реагуючи на виклики суспільства в умовах війни.

В умовах воєнного стану, використовуючи різні форми дистанційної роботи, можна долучити кожную дитину і кожного вчителя, практичних психологів та соціальних педагогів до емоційного розвантаження дітей і всіх учасників освітнього процесу, щоб якимось відірвати їх від бомбардувань і жахів війни. Сам освітній процес є елементом тієї соціалізації, яка дозволяє певним чином абстрагуватися від певних реалій війни.

Однак загальна мета профілактики вживання психоактивних речовин набагато ширше: це здоровий і безпечний розвиток дітей і молоді для реалізації їх талантів і потенціалу, їх участі в житті своєї спільноти і суспільства. Ефективна профілактика в значній мірі сприяє позитивній взаємодії дітей, молоді та дорослих зі своїми сім'ями та суспільством.

Емоційні розлади (наприклад, тривога, депресія) і поведінкові розлади пов'язані з більш високим ризиком вживання психоактивних речовин в підлітковому віці. Важливо якомога раніше розпочинати просвітницьку роботу із батьками щодо підтримки дітей з емоційними і поведінковими розладами.

Регулювання батьківської відповідальності за виховання є актуальними в сучасних умовах і ці питання унормовані в таких нормативно-правових актах України щодо прав, обов'язків та відповідальності батьків за виховання дітей:

Закон України «Про освіту», стаття 55. Права та обов'язки батьків здобувачів освіти;

Закон України «Про охорону дитинства», стаття 12. Права, обов'язки та відповідальність батьків за виховання та розвиток дитини;

Цивільний кодекс України, стаття 1179. Відшкодування шкоди, завданої неповнолітньою особою;

Кодекс України про адміністративні правопорушення, стаття 184. Невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей;

Кримінальний кодекс України, стаття 166. Злісне невиконання обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування;

Сімейний кодекс України, стаття 164. Підстави позбавлення батьківських прав, тощо.

Відповідно до Концепції «Нової української школи», затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р, заклади освіти у тісній взаємодії з сім'єю і найближчим оточенням школяра вирішують двоєдине завдання: збереження і зміцнення здоров'я та виховання гармонійно розвиненої, освіченої, творчої, соціально активної та відповідальної особистості.

Сьогодення превентивної роботи

Збройна агресія РФ проти України кардинально змінила весь освітній процес, і превентивна виховна діяльність не є винятком. Вона не просто адаптувалася до нових умов, а отримала абсолютно нові, життєво важливі реалії та пріоритети.

Визначення нових реалій превентивної роботи:

Психологічна травматизація та її наслідки: Діти, педагоги та батьки переживають травматичний досвід війни – обстріли, втрати, вимушене переселення, розлука з рідними, постійний стрес, невизначеність. Це призводить до підвищення рівня тривожності, страхів, агресії, апатії, порушень сну, концентрації уваги, соціальної дезадаптації.

Що включає превентивна робота:

- Масштабна психологічна підтримка: Це стало пріоритетом №1. Перша психологічна допомога, групові та індивідуальні консультації, психокорекційні заняття, тренінги зі стресостійкості та саморегуляції, арт-терапія, ігротерапія.
- Розвиток емоційного інтелекту: Навчання розпізнавати та керувати своїми емоціями, емпатії до інших.
- Формування навичок самодопомоги: Дихальні вправи, техніки заземлення, способи зняття напруги.
- Створення безпечного психологічного простору: Атмосфера прийняття, довіри, де діти можуть відкрито говорити про свої почуття та переживання, не боячись осуду.

Безпека життєдіяльності в умовах воєнного стану: Загроза обстрілів, мінна небезпека, загроза РХБ-зараження, відсутність світла, води, зв'язку.

Що включає превентивна робота:

- Навчання алгоритмам дій під час повітряних тривог: Швидка евакуація до укриттів, правила поведінки в укритті. Це стало щоденною рутиною.
- Мінна безпека: Це окремий, надзвичайно важливий блок. Роз'яснення правил поводження з вибухонебезпечними предметами, небезпека невідомих предметів, місць, куди не можна ходити. Залучення ДСНС, поліції.
- Надання першої домедичної допомоги: Базові навички, які можуть врятувати життя.
- Дії в умовах відсутності комунікацій: Як діяти при відсутності світла, води, зв'язку, як зв'язатися з рідними.
- Кібербезпека: Збільшення загроз в кіберпросторі (шахрайство, дезінформація, ворожі ІІСО).

Посилення національно-патріотичного виховання: Війна стала каталізатором для формування національної ідентичності, усвідомлення себе українцями. Це відбувається через боротьбу за незалежність, героїзм захисників. Водночас, є спроби ворога розколоти суспільство, посіяти зневіру.

Що включає превентивна робота:

- Виховання любові до України: Через вивчення історії, культури, мови, традицій, усвідомлення внеску кожного в перемогу.
- Формування громадянської відповідальності: Активна участь у волонтерській діяльності, допомога ЗСУ, ВПО.
- Вшанування пам'яті загиблих: Проведення хвилин мовчання, уроків пам'яті, зустрічей з ветеранами та захисниками (за можливості та з дотриманням безпеки).
- Протидія дезінформації та фейкам: Розвиток критичного мислення, вміння аналізувати інформацію, розпізнавати ворожу пропаганду.

Адаптація та інтеграція внутрішньо переміщених осіб (ВПО): Велика кількість дітей та родин були вимушені покинути свої домівки. Вони потребують адаптації до нового середовища, інтеграції в колектив, подолання психологічних труднощів, пов'язаних з переїздом та втратами.

Що включає превентивна робота:

- Індивідуальний підхід: Виявлення потреб ВПО, їхніх травм, допомога у подоланні труднощів.
- Формування толерантності та емпатії: Серед всіх учнів для забезпечення комфортної інтеграції ВПО, попередження булінгу на ґрунті переміщення.
- Створення «спільнот підтримки»: Де ВПО можуть почуватися прийнятими та захищеними.

Зміни у формах організації освітнього процесу: Переважно дистанційне навчання, змішана форма, або навчання в укриттях. Це впливає на можливість прямої взаємодії, емоційного зв'язку.

Що включає превентивна робота:

- **Адаптація превентивних заходів до онлайн-формату:** Використання інтерактивних платформ, вебінарів, онлайн-тренінгів, віртуальних екскурсій.
- **Посилення індивідуальної роботи:** Особливо з тими учнями, які відчують труднощі через відсутність живого спілкування.
- **Забезпечення доступу до психологічної допомоги онлайн:** Телефони довіри, чати підтримки.
- **Гнучкість та оперативність:** Швидке реагування на зміни в безпековій ситуації, оновлення рекомендацій.

Ризики зростання девіантної поведінки: Стрес, втрата контролю з боку батьків (через їхню зайнятість війною, емоційне вигорання), руйнування звичних соціальних зв'язків можуть призвести до зростання правопорушень, вживання психоактивних речовин, суїцидальної поведінки, агресії.

Що включає превентивна робота:

- Посилення співпраці з правоохоронними органами та соціальними службами: Оперативний обмін інформацією, спільні рейди, профілактичні бесіди.
- Активна робота соціальних педагогів: Виявлення та супровід "групи ризику", робота з неблагополучними сім'ями (або тими, що опинилися в складних обставинах через війну).
- Забезпечення змістовного дозвілля: Як альтернатива деструктивним формам поведінки.

Участь у відновленні та розбудові: Потреба у відбудові країни, формуванні активної громадянської позиції, яка прагне до миру та розвитку.

Що включає превентивна робота:

- **Залучення до волонтерської діяльності:** Допомога ЗСУ, ВПО, відбудова зруйнованого. Це дає відчуття приналежності до великої справи, формує відповідальність та цінність праці.
- **Формування позитивного бачення майбутнього:** Навіть у найскладніші часи важливо давати дітям надію, показувати перспективи розвитку України.

Отже, збройна агресія РФ не просто додала нові теми до превентивної виховної роботи, вона перетворила її на фундаментальний напрямок діяльності, що є основою для психологічної стійкості дітей, їхньої безпеки та формування цілісної української ідентичності.

Інноваційні методи превентивного виховання

Сучасний світ, з його швидкими змінами, цифровими технологіями та новими викликами (такими як кібербулінг, залежність від гаджетів, вплив деструктивного контенту, а також наслідки війни), вимагає від закладів освіти переосмислення традиційних підходів до превентивного виховання. Інноваційні методи спрямовані на те, щоб бути більш інтерактивними, орієнтованими на особистість учня та його потреби, а також використовувати нові інструменти та платформи.

Проектна діяльність та соціальні проєкти:

Суть: Учні самостійно або в групах розробляють та реалізують проекти, спрямовані на вирішення певних соціальних проблем, пов'язаних з превенцією (наприклад, профілактика булінгу, здоровий спосіб життя, безпека в Інтернеті).

Інноваційність: Замість пасивного отримання інформації, діти стають активними творцями, дослідниками та агентами змін. Вони занурюються в проблему, шукають рішення, співпрацюють, презентують результати, формуючи таким чином стійкі переконання та навички.

Приклади:

- Проект «Школа без булінгу»: створення плакатів, відеороликів, розробка правил поведінки, проведення опитувань серед однолітків, організація просвітницьких заходів.
- Проект «Здорова нація»: розробка комплексних програм фізичної активності, інформаційних кампаній щодо правильного харчування, відмова від шкідливих звичок.
- Проект «Кібербезпека для молодших»: розробка брошур, презентацій або коротких мультфільмів про правила безпеки в мережі для учнів молодшої школи.

Метод «Рівний-рівному»:

Суть: Навчання та виховання здійснюється старшими або більш підготовленими учнями (лідерами, волонтерами) для своїх однолітків.

Інноваційність: Інформація сприймається краще, коли вона надходить від «своїх». Однолітки використовують зрозумілу мову, краще розуміють проблеми та контекст. Цей метод розвиває лідерські якості, відповідальність та емпатію у лідерів, а також підвищує довіру та відкритість серед учасників.

Приклади:

- Учні, які пройшли спеціальний тренінг, проводять інтерактивні заняття для однокласників на теми протидії булінгу, здорового способу життя.
- Створення шкільних волонтерських груп, які надають інформаційну та емоційну підтримку.

Використання цифрових технологій та медіаграмотності:

Суть: Застосування онлайн-платформ, соціальних мереж, відеоконтенту, ігрових елементів для донесення превентивної інформації. Розвиток навичок критичного мислення та медіаграмотності для розпізнавання маніпуляцій та небезпечного контенту.

Інноваційність: Відповідність сучасному цифровому середовищу, в якому зростають учні. Можливість охопити велику аудиторію, зробити матеріал візуально привабливим та інтерактивним.

Приклади:

- Створення шкільних блогів або YouTube-каналів, де учні самі створюють контент на превентивні теми (короткі відео, скетчі, інтерв'ю).
- Використання інтерактивних квізів (квіз (quiz) - це інтелектуальна гра, вікторина, або тест, яка перевіряє знання учасників у певній сфері або кількох сферах), онлайн-ігор, віртуальних симуляторів для відпрацювання навичок безпечної поведінки.
- Уроки медіаграмотності, де аналізуються фейки, розпізнається пропаганда та небезпечний контент.
- Використання VR/AR технологій для симуляції небезпечних ситуацій (наприклад, пожежа, мінна безпека) та відпрацювання дій.

Тренінги та інтерактивні майстер-класи з розвитку життєвих навичок:

Суть: Фокус не лише на наданні інформації, а й на формуванні конкретних навичок, які допомагають учням ефективно функціонувати в соціумі та протистояти негативним впливам.

Інноваційність: Відхід від лекційного формату до активного навчання через вправи, рольові ігри, групові дискусії.

Приклади:

- Тренінги з розвитку емоційного інтелекту (управління емоціями, емпатія).
- Тренінги з асертивної поведінки (вміння відмовляти, захищати свої кордони).
- Навчання навичкам вирішення конфліктів без застосування агресії.
- Майстер-класи з надання першої психологічної допомоги (особливо актуально в умовах воєнного стану).

Кейс-метод та симуляційні ігри:

Суть: Розбір реальних або змодельованих ситуацій (кейсів), які відображають проблеми, пов'язані з превентивною тематикою.

Інноваційність: Дозволяє учням «прожити» ситуацію, проаналізувати її з різних точок зору, прийняти рішення та оцінити їх

наслідки в безпечному середовищі. Розвиває критичне мислення, вміння прогнозувати та приймати відповідальні рішення.

Приклади:

- Розбір ситуацій булінгу: що робити жертві, свідку, агресору.
- Симуляції ситуацій, пов'язаних з вживанням психоактивних речовин, тиском групи.
- Моделювання ситуацій у разі виникнення надзвичайних подій (повітряна тривога, пожежа).

Використання елементів арт-терапії, ігротерапії, казкотерапії:

Суть: Непрямий вплив на емоційну сферу дитини через творчість та гру.

Інноваційність: Особливо ефективно для молодших школярів та дітей, яким важко виражати почуття вербально. Допомогає опрацювати травматичний досвід, знизити тривожність, розвинути соціальні навички.

Приклади:

- Малювання емоцій, які виникають під час булінгу.
- Створення спільних колажів на тему «Безпечне майбутнє».
- Використання терапевтичних казок для обговорення складних ситуацій.

Важливо зазначити, що ефективність інноваційних методів залежить від:

Системності: Одноразові акції мають обмежений вплив.

Професіоналізму педагогів: Вчителі та психологи повинні бути підготовлені до використання нових методів.

Індивідуального підходу: Врахування потреб та особливостей кожного учня.

Безпечного та підтримуючого середовища: Де діти відчують себе комфортно, можуть відкрито говорити про проблеми.

Застосування інноваційних методів дозволяє перетворити превентивну роботу з формального обов'язку на живу, цікаву та дійсно ефективну складову освітнього процесу.

Залучення батьківської громади до превентивного виховання

Сучасні підходи до залучення батьків базуються на принципах **педагогіки партнерства**, де школа і сім'я розглядаються як рівноправні учасники освітнього процесу, які взаємодіють заради спільного блага дитини.

Ключові принципи залучення батьків:

1. **Взаємоповага та довіра:** Створення атмосфери, де батьки відчують, що їхні думки та досвід цінуються.
2. **Відкритість та прозорість:** Надання батькам повної інформації про цілі, завдання та методи превентивної роботи.
3. **Системність:** Робота з батьками має бути не епізодичною, а планомірною та послідовною.
4. **Інтерактивність:** Відхід від монологічних форм до діалогу, активної участі та спільної діяльності.
5. **Орієнтація на потреби:** Вивчення потреб батьків та надання їм актуальної та практичної інформації.
6. **Позитивне підкріплення:** Фокусування на успіхах та позитивних змінах у дітей, а не лише на проблемах.

Форми роботи із залучення батьківської громади до превентивного виховання:

Інформаційно-просвітницькі форми:

Батьківські збори (тематичні):

✓ **Інноваційний підхід:** Не просто лекції, а інтерактивні дискусії, мозкові штурми, «питання-відповідь» із залученням фахівців (психологів, юристів, лікарів).

✓ **Теми:** «Булінг: як розпізнати та протидіяти», «Безпека дітей в Інтернеті: загрози та захист», «Підлітковий вік: особливості розвитку та виклики», «Профілактика вживання ПАР: як говорити з дитиною», «Психологічна підтримка дитини в умовах війни».

Батьківські лекторії / Школи для батьків/онлайн заняття:

✓ **Суть:** Цикл занять або зустрічей, де батьки отримують систематичні знання та практичні навички.

✓ **Формати:** Лекції-діалоги, семінари, тренінги.

✓ **Можуть бути вузькоспрямованими:** наприклад, «Школа турботливих батьків підлітків», «Батьківська академія з кібербезпеки».

Видання інформаційних матеріалів:

✓ Буклети, пам'ятки, плакати з порадами для батьків з превентивних питань (наприклад, «Як говорити з дитиною про секс?», «10 ознак, що дитина стала жертвою булінгу»).

✓ Створення електронних розсилок або каналів у месенджерах з корисною інформацією.

Створення інформаційних куточків/стендів: у школі, де розміщується актуальна інформація для батьків.

Вебінари та онлайн-конференції:

✓ Особливо актуально в умовах дистанційного навчання або для батьків, яким складно відвідувати школу особисто. Дозволяють залучити ширшу аудиторію та експертів з різних регіонів.

Практико-орієнтовані форми:

Тренінги для батьків:

✓ **Мета:** Відпрацювання конкретних навичок.

✓ **Теми:** «Ефективна комунікація з підлітком», «Вирішення конфліктів у сім'ї», «Встановлення меж та правил», «Як допомогти дитині впоратися зі стресом», «Розпізнавання тривожних сигналів у поведінці дитини».

✓ **Формат:** Активні вправи, рольові ігри, моделювання ситуацій.

Майстер-класи для батьків:

✓ **Суть:** Батьки вчаться конкретним технікам або прийомам, які можуть застосовувати вдома.

✓ **Приклади:** Майстер-клас «Як навчити дитину мінної безпеки в ігровій формі», «Техніки релаксації для дітей та батьків», «Створення сімейного плану безпеки в Інтернеті».

Групи взаємодопомоги / Батьківські клуби:

✓ **Суть:** Батьки з подібними проблемами або запитами збираються для обміну досвідом, взаємної підтримки та пошуку рішень під керівництвом психолога або соціального педагога.

✓ **Приклади:** «Клуб батьків підлітків», «Група підтримки для батьків дітей з особливими освітніми потребами», «Батьківський клуб з профілактики залежностей».

Індивідуальні та групові консультації психолога/соціального педагога:

✓ Надання цілеспрямованої допомоги батькам, які зіштовхнулися з конкретними проблемами поведінки дитини або мають запити щодо превенції.

Спільні форми роботи (батьки + діти):

Спільні проєкти:

✓ **Суть:** Батьки та діти разом працюють над проєктами з превентивної тематики.

✓ **Приклади:** «Створення родинного кодексу безпеки», «Виготовлення соціальних відеороликів про здоровий спосіб життя», «Організація благодійних акцій з метою профілактики негативних явищ».

Спортивні свята, квести, походи:

✓ **Мета:** Неформальне спілкування, зміцнення стосунків, формування здорового способу життя.

✓ **Приклад:** «Тато, мама, я – спортивна сім'я», квест «Агенти безпеки».

Тематичні вечори, концерти, вистави:

✓ **Суть:** Заходи, де діти демонструють свої знання та вміння з превентивних питань, а батьки є глядачами та учасниками.

✓ **Приклади:** Вистава на тему «Булінг: історія однієї дружби», інтерактивний концерт з елементами правової освіти.

«Відкриті уроки» та «Дні відкритих дверей»:

✓ Надання батькам можливості відвідати уроки та позаурочні заходи з превентивного виховання, щоб краще зрозуміти зміст роботи школи.

Залучення батьків до управління та прийняття рішень:

Батьківські комітети: Перетворення їх з формального органу на реальний інструмент впливу, який бере участь у розробці та реалізації стратегії превентивної роботи.

Громадська рада школи: Залучення активних батьків до розробки та моніторингу програм превентивного виховання, участі у вирішенні конфліктних ситуацій.

Участь у шкільних заходах як волонтерів чи помічників: Залучення батьків до організації та проведення безпекових заходів, спортивних змагань, інтерактивних ігор.

Ефективність залучення батьків підвищується, коли:

Школа активно шукає зворотний зв'язок від батьків: Анкети, опитування, скриньки для пропозицій.

Створюється атмосфера взаємної відповідальності: Батьки розуміють, що вони не лише споживачі освітніх послуг, а активні учасники виховного процесу.

Надається підтримка сім'ям, що перебувають у складних життєвих обставинах: Через соціально-психологічну службу школи.

Активно використовуються можливості партнерства з громадськими організаціями: Які працюють з батьками та дітьми з питань превенції.

Залучення батьків – це безперервний процес, що вимагає гнучкості, творчості та готовності до співпраці з боку педагогічного колективу. Це інвестиція в майбутнє, яка окупається здоровим та безпечним розвитком дітей.

Загальношкільний підхід до превентивного виховання

1. Протидія залученню дітей та підлітків до агресивних та радикальних груп, що пропагують насильство, ненависть чи саморуйнівну поведінку є одним з найскладніших, але критично важливих завдань для закладів освіти. Ці групи часто використовують вразливість підлітків, їхнє прагнення до приналежності, пошуку ідентичності та гострих відчуттів.

Ось комплексний підхід, який можуть використовувати заклади освіти:

Просвітницько-профілактична робота (інформаційний та ціннісний аспекти):

Розширення світогляду та критичного мислення:

✓ Уроки медіаграмотності: Навчання розпізнавати маніпуляції, пропаганду, фейки, небезпечний контент у соціальних мережах та Інтернеті. Пояснення, як працюють алгоритми, що підсовують подібний контент.

✓ Дискусії на теми: «Свобода чи відповідальність: межі в інтернеті», «Вплив соціальних мереж на самооцінку та поведінку», «Чому важливо перевіряти інформацію».

✓ Вивчення різних культур та субкультур: Не лише агресивних, а й конструктивних, що сприяють розвитку (наприклад, волонтерські рухи, екологічні ініціативи). Це допомагає розширити кругозір підлітків та показати різноманіття світів, де вони можуть знайти себе.

Формування ціннісних орієнтацій:

✓ Національно-патріотичне виховання: Не формальне, а живе, що ґрунтується на цінностях свободи, гідності, взаємоповаги, любові до своєї країни, критичного осмислення історії. Це є потужним бар'єром проти зовнішніх деструктивних впливів.

✓ Виховання толерантності та поваги до різноманіття: Проведення заходів, що руйнують стереотипи, вчать приймати відмінності, протидіяти дискримінації та ксенофобії.

✓ Розвиток емпатії: Заняття, спрямовані на розуміння почуттів інших, вміння співчувати та надавати підтримку. Агресивні субкультури часто процвітають на відчуженні та знеціненні інших.

Інформування про небезпеки та наслідки:

✓ Тематичні класні години, семінари, лекції: Із залученням юристів, психологів, представників правоохоронних органів (ювенальна превенція).

✓ Роз'яснення юридичної відповідальності: За участь у незаконних формуваннях, екстремістську діяльність, розпалювання ворожнечі, насильство, булінг.

✓ Приклади: «Як агресивні ігри та контент впливають на психіку», «Правові наслідки участі в сумнівних групах».

Організація змістовного дозвілля:

✓ Шкільні гуртки, секції, клуби: Максимально широке різноманіття – спортивні, творчі, наукові, технічні, туристичні, волонтерські. Важливо, щоб кожен учень міг знайти заняття до душі, де він відчуватиме успіх і приналежність.

✓ Проєктні групи: Залучення учнів до розробки та реалізації шкільних, соціальних, екологічних проєктів. Це дає відчуття значущості та реалізує потребу в самоствердженні.

✓ Заходи на вихідних/канікулах: Спільні походи, екскурсії, інтелектуальні ігри, спортивні змагання, творчі вечори.

Розвиток лідерських якостей:

✓ Учнівське самоврядування: Надання учням реальних повноважень та відповідальності за життя школи.

✓ Тренінги для лідерів: Розвиток навичок впливу, організації, вирішення конфліктів.

✓ Менторство: Залучення старших учнів до підтримки молодших.

Психологічний супровід та індивідуальна робота:

✓ Раннє виявлення «групи ризику»: 1. Моніторинг поведінки: Звертати увагу на зміни в поведінці учнів, незвичайну символіку в одязі/аксесуарах, специфічний сленг, різкі зміни в інтересах чи колі спілкування. 2. Анкети, опитування: Для виявлення проблемних зон (відчуття самотності, булінг, стрес).

✓ Співпраця з батьками: Регулярний обмін інформацією.

✓ Індивідуальні консультації психолога/соціального педагога: Для учнів, які виявляють ознаки залучення або ризику залучення. Мета – зрозуміти причини, надати підтримку, допомогти знайти здоровіші способи самореалізації.

✓ Корекційно-розвивальні заняття:

✓ Розвиток емоційного інтелекту, саморегуляції, стресостійкості.

✓ Навчання конструктивним способам вираження агресії та гніву.

✓ Формування адекватного самосприйняття та самооцінки.

Створення «безпечного простору»: Школа має бути місцем, де дитина відчуває себе прийнятою, захищеною, де вона може відкрито висловити свої почуття та отримати допомогу.

Співпраця з батьками та зовнішніми структурами:

✓ Інформування: Про ознаки залучення до агресивних субкультур, небезпеки, як говорити з дитиною.

✓ Спільні стратегії: Розробка спільних дій школи та сім'ї.

✓ Консультації для батьків: Надання практичних порад щодо виховання, спілкування, встановлення меж.

✓ Залучення до шкільного життя: Щоб батьки бачили, чим займається дитина, і були партнерами у вихованні.

✓ Взаємодія з правоохоронними органами (ювенальна превенція):

✓ Проведення спільних лекцій, зустрічей.

✓ Оперативний обмін інформацією у разі виявлення ризиків.

✓ Співпраця з громадськими організаціями: Які займаються профілактикою девіантної поведінки, екстремізму, надають психологічну допомогу.

Професійний розвиток педагогів:

✓ Тренінги для вчителів: З питань психології підліткового віку, виявлення ознак деструктивної поведінки, методів роботи з агресією, конфліктології, медіаграмотності.

✓ Обмін досвідом: Створення платформ для обміну кращими практиками між вчителями, психологами, соціальними педагогами.

Важливі нюанси:

Не панікувати, а діяти системно: Окремі випадки залучення не повинні викликати паніку, але вимагають чіткого плану дій.

Не стигматизувати: Дитина, яка потрапила під вплив субкультури, часто сама є жертвою. Важливо не відштовхувати її, а шукати шляхи допомоги.

Індивідуальний підхід: Причини залучення до субкультур різні, тому і робота має бути індивідуалізованою.

Освіта як цінність: Важливо, щоб школа пропонувала таку освіту, яка була б цікавою, актуальною та корисною для життя, давала відчуття успіху та перспективи.

Боротьба із залученням до агресивних субкультур – це не разова акція, а постійна, системна робота, спрямована на формування стійкої, критично мислячої, соціально адаптованої особистості, яка здатна протистояти негативним впливам і обирати конструктивний шлях розвитку.

2. Протидія залученню дітей-школярів ворожими спецслужбами Росії до підривної діяльності проти України є одним з найпріоритетніших завдань для української освіти в умовах повномасштабної війни. Ця загроза є реальною і вимагає постійної пильності та системної роботи.

Ворожі спецслужби використовують різні методи вербування, часто через Інтернет та соціальні мережі, маніпулюючи вразливістю дітей, їхнім прагненням до швидкого заробітку, визнання, гострих відчуттів або навіть помсти.

Необхідний комплексний підхід, який заклади освіти мають використовувати для протидії цим загрозам, наприклад:

Посилення інформаційно-просвітницької роботи:

- ✓ Медіаграмотність та кібербезпека:
- ✓ Критичне мислення: Навчання учнів критично оцінювати інформацію з будь-яких джерел, особливо з Інтернету. Розбір кейсів з фейками та дезінформацією.
- ✓ Розпізнавання маніпуляцій: Пояснення, як працюють методи вербування (лестощі, обіцянки легких грошей, погрози, шантаж, створення відчуття «обраності»).
- ✓ Правила безпеки в Інтернеті: Наголос на важливості конфіденційності особистих даних, обережності при додаванні незнайомих у друзі, неприпустимості переходу за підозрілими посиланнями.
- ✓ «Спали ФСБшника»: Активне використання та обговорення інформаційної кампанії СБУ та відеоролику «Спали ФСБшника», який

роз'яснює методи вербування та закликає повідомляти про підозрілі контакти.

- ✓ Інформування про реальні загрози:
- ✓ Наслідки підривної діяльності: Чітке пояснення, що участь у диверсіях (навіть «нешкідливих» на перший погляд, на кшталт підпалів, фарбування об'єктів, збору інформації) є кримінальним злочином і несе за собою сувору юридичну відповідальність (тюремне ув'язнення, що руйнує все майбутнє дитини).

- ✓ Зустрічі з представниками правоохоронних органів: Запрошення співробітників СБУ, Національної поліції (ювенальна превенція) для проведення роз'яснювальних бесід, лекцій, тренінгів з елементами реальних кейсів (адаптованих для віку учнів).

- ✓ Приклади: Обговорення реальних випадків затримання та покарання за диверсійну діяльність.

Формування стійкої національно-патріотичної позиції:

- ✓ Громадянська відповідальність: Виховання активної громадянської позиції, усвідомлення себе частиною українського народу, яка бореться за свою свободу та незалежність.

- ✓ Любов до України: Формування глибоких патріотичних почуттів через вивчення історії, культури, героїчних сторінок боротьби за незалежність.

- ✓ Цінність власного життя та майбутнього: Акцент на тому, що Україна – це майбутнє, а зрадницькі дії руйнують не лише державу, а й власне життя, позбавляють можливості реалізувати себе.

✓ Вшанування героїв: Розповіді про подвиги захисників України, їхню мужність та самопожертву, що є прикладом для наслідування.

Психологічний супровід та індивідуальна робота:

✓ Створення довірливої атмосфери: Забезпечення умов, за яких учень не боїтиметься повідомити дорослому (вчителю, психологу, батькам) про будь-які підозрілі контакти чи пропозиції.

✓ Виявлення «групи ризику»:

✓ Психологічний моніторинг: Звертати увагу на учнів, які перебувають у складних життєвих обставинах (ВПО, діти з ТОТ, діти, які пережили травми), мають низьку самооцінку, відчують самотність, агресію, шукають визнання, або, навпаки, виявляють надмірний інтерес до деструктивного контенту.

✓ Індивідуальні бесіди: Психолог або соціальний педагог проводить конфіденційні бесіди з учнями, які викликають занепокоєння.

✓ Розвиток життєвих навичок: Тренінги з розвитку критичного мислення, вміння відмовляти, стресостійкості, емоційної регуляції, асертивності.

✓ Профорієнтація: Допомога у формуванні життєвих цілей, реалістичних планів на майбутнє, щоб діти бачили сенс у навчанні та розвитку, а не в легких і злочинних «заробітках».

Посилення взаємодії з батьками: (див. вище)

Оперативна взаємодія з відповідними службами:

✓ Служба безпеки України (СБУ): Це перша інстанція. У разі будь-яких підозр на спробу вербування або вже встановленого контакту з потенційними вербувальниками (через чат-боти СБУ, гарячі лінії).

✓ Національна поліція (102): Якщо є ознаки злочину або загроза життю/здоров'ю.

✓ Кіберполіція: Якщо вербування відбувається через Інтернет.

✓ Фіксація доказів: За можливості (без ризику для дитини) зберігати скріншоти листувань, номери телефонів, посилання на акаунти, які можуть бути пов'язані з вербуванням.

Професійний розвиток педагогічного колективу:

✓ Тренінги для вчителів, психологів, соціальних педагогів: З питань протидії вербуванню, виявлення прихованих ознак впливу, надання першої психологічної допомоги у стресових ситуаціях.

Цілеспрямована, системна та багатовекторна робота є запорукою ефективної протидії залученню дітей до підривної діяльності. Кожен педагог, батько та учень мають усвідомлювати загрозу та знати алгоритм дій у разі її виникнення.

3. Алгоритм дій педагогів у разі виявлення ризикованої поведінки в учнів

Виявлення ризикованої поведінки в учнів — це завжди відповідальний момент, що вимагає системного та професійного підходу. Важливо діяти злагоджено та оперативно, орієнтуючись на підтримку дитини та запобігання негативним наслідкам. Нижче наведено узагальнений алгоритм дій для педагогів:

Етап 1: Виявлення та фіксація

✓ **Спостереження та збір інформації:** Уважно спостерігайте за поведінкою учня: різкі зміни в настрої, зовнішньому вигляді, успішності, колі спілкування, поява специфічного сленгу, символіки.

✓ Звертайте увагу на будь-які тривожні сигнали: агресія, самоізоляція, надмірна тривожність, ознаки вживання психоактивних речовин, суїцидальні висловлювання, схильність до деструктивних дій, прояви булінгу (як жертви, так і агресора).

✓ **Конфіденційна фіксація:** Зафіксуйте свої спостереження: дата, час, опис поведінки, контекст. Це важливі дані для подальшого аналізу та роботи з фахівцями. Зберігайте інформацію конфіденційно.

Етап 2: Первинна реакція та оцінка ризику

✓ **Забезпечення безпеки (негайні дії, якщо є пряма загроза):** Якщо є безпосередня загроза життю чи здоров'ю учня або оточуючих (наприклад, агресивна поведінка, яка може призвести до травм, суїцидальні спроби, перебування під дією ПАР), негайно зверніться до адміністрації закладу, шкільного психолога/соціального педагога та, за потреби, до екстрених служб (поліція, швидка допомога).

✓ **Коротка розмова з учнем (за можливості та якщо це безпечно):** Спробуйте встановити контакт, висловити занепокоєння, запропонувати допомогу. Важливо створити атмосферу довіри, а не осуду. Запитайте, що відбувається, чи потрібна допомога.

✓ Не тисніть, не звинувачуйте, не читайте моралі. Мета — показати, що ви поруч і готові підтримати.

✓ **Пам'ятайте про свою компетенцію:** Якщо ситуація виходить за межі ваших педагогічних можливостей, не намагайтеся вирішити її самотійно.

Етап 3: Залучення фахівців та планування дій

✓ Повідомлення адміністрації закладу: Класний керівник (або педагог, який виявив ризик) негайно інформує адміністрацію школи (директора, заступника з виховної роботи) про випадок.

✓ Залучення психологічної служби школи: Шкільний психолог та соціальний педагог є ключовими фігурами на цьому етапі. Вони проводять поглиблену діагностику, оцінюють ступінь ризику, встановлюють причини поведінки та розробляють індивідуальний план супроводу. Їхня робота включає: індивідуальні бесіди з учнем, спостереження, діагностичні методики, консультації з батьками, взаємодію з іншими вчителями.

✓ Консиліум (за потреби): Збір педагогів, адміністрації, психолога, соціального педагога для обговорення ситуації, обміну інформацією та спільним плануванням подальших дій.

✓ Співпраця з батьками/законними представниками: Конфіденційна розмова: Психолог або класний керівник (разом з адміністрацією) повідомляють батьків про виявлену проблему. Мета – не звинуватити, а залучити до співпраці.

✓ Обговорення ситуації та можливих шляхів вирішення: Запропонуйте спільну стратегію дій. Наголосіть на важливості батьківської підтримки.

✓ Мотивація до звернення по допомогу: Запропонуйте батькам звернутися до зовнішніх фахівців (психологів, психіатрів, наркологів, юристів) за межами школи, якщо це необхідно.

✓ Увага! У випадках, коли ризикована поведінка може бути наслідком насильства в сім'ї або безвідповідальності батьків, першочерговим є захист інтересів дитини. Інформація може бути передана до органів опіки та піклування, служби у справах дітей, поліції.

Етап 4: Реалізація плану супроводу та моніторинг

✓ Розробка та реалізація індивідуального плану роботи: План може включати: індивідуальні консультації, корекційно-розвивальні заняття, залучення до гуртків/секцій, зміну оточення, посилений контроль, роботу з батьками, залучення до групових програм з профілактики. Визначте відповідальних осіб та терміни.

✓ Моніторинг та корекція: Регулярно відстежуйте зміни в поведінці учня. Проводьте зустрічі з фахівцями для обговорення прогресу та, за потреби, коригуйте план дій.

✓ Постійний зворотний зв'язок: Підтримуйте відкритий діалог з учнем, батьками та іншими педагогами, залученими до процесу.

Етап 5: Співпраця із зовнішніми службами

✓ Служба у справах дітей: У разі виявлення бездоглядності, жорстокого поводження з дитиною, невиконання батьками батьківських обов'язків, ухилення від навчання.

✓ Національна поліція (підрозділи ювенальної превенції): При виявленні ознак кримінальних або адміністративних правопорушень, у випадку загрози життю чи здоров'ю, залучення до агресивних субкультур.

✓ Центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді: Для надання соціально-психологічної, правової допомоги сім'ї та дитині.

✓ Заклади охорони здоров'я: У разі ознак психічних розладів, залежностей.

Важливі аспекти для педагога:

- Конфіденційність: Дотримуйтеся принципу конфіденційності інформації про учня та його сім'ю.

- Професіоналізм: Уникайте емоційних оцінок, дійте з позиції підтримки та допомоги.

- Особистісні межі: Знайте свої межі компетенції. Не беріть на себе роль психолога чи лікаря, якщо ви ним не є.

- Регулярний професійний розвиток: Будьте в курсі нових методів роботи з ризикованою поведінкою, особливо в умовах воєнного стану та посттравматичних розладів.

Пам'ятайте, що

✓ головне захистити дитину, допомогти їй подолати труднощі та забезпечити її повноцінний розвиток у безпечному середовищі;

✓ усі діти мають право на захист;

✓ не можна ігнорувати жодного сигналу;

✓ кожен педагог - це «фільтр безпеки» в очах дитини.

Перелік корисних ресурсів щодо профілактики залежностей у дітей та підлітків

✓ Міжнародні стандарти з профілактики вживання наркотиків (URL: <http://surl.li/hxwald>).

✓ Програма профілактики вживання психоактивних речовин «Свідомий вибір» / Н. Строева. Київ. 2020 (URL: <http://surl.li/gozeuy>).

✓ Використання електронних сигарет серед молоді (URL: <http://surl.li/quwtyb>).

✓ Анонімні Нікотинозалежні (URL: <https://www.nica.in.ua/>).

✓ Основні факти про тютюн (URL: <http://surl.li/mqumgk>).

✓ Як кинути палити (URL: <http://surl.li/uvmftw>).

- ✓ Розлад вживання алкоголю (URL: <http://surl.li/gczzhh>).
- ✓ Розлад вживання психоактивних (наркотичних) речовин у молоді URL: <http://surl.li/iyxhlw>.
- ✓ Як запобігти зловживанню алкоголем та наркотиками серед підлітків URL: <http://surl.li/xvrhvc>.
- ✓ Як батькам говорити про алкоголь з дітьми різного віку URL: <http://surl.li/nvlwbl>.
- ✓ Проблема залежності від комп'ютерних ігор URL: <http://surl.li/evanbz>.
- ✓ Як запобігти проблемі залежності від комп'ютерних ігор URL: <http://surl.li/wgnpat>.
- ✓ Банк програм для неповнолітніх у конфлікті з законом URL: <http://surl.li/sdfuwz>.
- ✓ Міжнародні стандарти з профілактики вживання наркотиків URL: https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Mizhnarodna_dijalnist_zdorovy_i_sposib_zhyttia/mijnarodnistandartizprofilaktiki1.pdf
- ✓ Ліфлет «А з чим ти стикаєшся в інтернеті?» URL: <https://bit.ly/3jdpS9W>
- ✓ Навчальний анімаційний ролик «Цінуй життя!» URL: <http://surl.li/mweise> та методичні рекомендації до нього: URL: <http://surl.li/xogwdb>
- ✓ Матеріали з превенції залежності від азартних ігор. URL: <http://surl.li/qwjjjb>

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ТА РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Сайт Міністерства освіти і науки України. Хронологія подій у сфері освіти та науки в умовах воєнного стану. URL: <https://mon.gov.ua/news/khronologiya-podiy-u-sferi-osviti-ta-nauki-v-umovakh-voennogo-stanu>

Сайт ЮНІСЕФ. 100 днів війни в Україні призвели до того, що 5,2 мільйона дітей потребують гуманітарної допомоги URL: <https://www.unicef.org/ukraine/press-releases/one-hundred-days-war-ukraine-have-left-52-million-children-need-humanitarian>

Сайт Міністерства освіти і науки України. Як контролювати емоційний стан під час воєнного стану? Поради психологів. URL: <https://mon.gov.ua/news/yak-kontrolyuvati-emotsiyniy-stan-pid-chas-voennogo-stanu-poradi-psikhologiv>

Сайт ЮНІСЕФ. Підтримка батьків та дітей під час війни. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/parents-children-support-during-military-actions>

Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.

Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>.

Лист Міністерства освіти і науки України «Про здійснення превентивних заходів серед дітей та молоді в умовах воєнного стану в Україні» від 13 травня 2022 року № 1/5119-22 URL: <http://surl.li/djpssd>.

Лист Міністерства освіти і науки України «Про методичні рекомендації щодо організації виховного процесу в закладах освіти» від 19.11.2024 року № 1/21639-24 URL: [file:///D:/Users/user/Downloads/List_21639%20\(1\).pdf](file:///D:/Users/user/Downloads/List_21639%20(1).pdf)

Методичні рекомендації «Небезпечні квести для дітей: профілактика залучення». URL: <https://bit.ly/39GpVHZ>

Підлітки та їхнє життя під час війни: настрої, цінності, майбутнє URL: <https://osvitoria.media/opinions/chym-ukrayinski-pidlitky-osoblyvi-velyke-doslidzhennya-tynejdzheriv-pid-chas-vijny/>

Вікторія СЕРЕБРЯНСЬКА, педагог-організатор,
Мар'янівського ліцею Виноградської сільської ради Звенигородського району

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ ПРЕВЕНТИВНИХ ЗАХОДІВ ДЛЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Даний матеріал містить перелік інформаційно-просвітницьких заходів, які допоможуть формуванню розуміння національної-культурної ідентичності, національно-патріотичного виховання та емоційної допомоги в умовах воєнного стану.

Війна стала причиною стресу та додаткового психологічного навантаження для мільйонів українців. Найуразливіші серед них – діти, адже їх психіка дуже чутлива до будь-яких змін. Звуки повітряних тривог, вибухів, обстріли – це все залишає свій негативний

відбиток. А потім може спричинювати у дитини відчуття страху за життя, фізичну та емоційну напругу, підвищену тривожність.

З дитинства люди чують про те, як потрібно себе вести, щоб залишатися в безпеці. Про це говорять тисячі разів, але багато хто все одно потрапляють в халепи. Школярі скаржаться, що в школі їм вдома їх по-справжньому завалюють розповідями про безпечну поведінку, тим не менш, до цих пір багато з них отримують травми в будинку, ніяково підставляючи пальці під гострий ніж, а деякі навіть отримують травми, не намагаючись подивитися направо і наліво, коли переходять дорогу. В умовах воєнного стану навчально-виховний процес має включати достатню кількість заходів, які максимально містять інформацію щодо убезпечення учнівської молоді від дій, які зашкодять їх життю та здоров'ю або наразять на небезпеку оточуючих. Наразі існує багато засобів, якими можна скористатися задля убезпечення школярів.

Актуальною є проблема щодо вербування дітей та підлітків спецслужбами росії. Завдання навчального закладу розказати учасника навчального процесу про небезпеку та методи вербування українських дітей. ознайомити з алгоритмом дій щодо запобігання вербуванню. Під час заходів наголошувати на ризики втягування у небезпечні ситуації та їх наслідки. Обов'язковою є також робота з батьками де роз'яснюється юридична відповідальність батьків, яка наступає за вчинення протиправних дій їх дітей. Наприклад, ознайомлення з інформкампанією «Спали» ФСБшника», яку проводить СБУ для протидії вербуванню молоді спецслужбами рф, де молодь може ознайомитися з офіційним ботом СБУ для передачі інформації про спроби російських спецслужб завербувати вас чи ваших близьких [2].

Раніше люди взаємодіяли в кількох середовищах: земля, вода, повітря. З появою інтернету з'явився ще один вимір – кіберпростір. Ідеться про мережу взаємопов'язаних між собою пристроїв. Загалом безпека – це стан захищеності від зовнішніх і внутрішніх загроз. А безпека в кіберпросторі – ваша особиста захищеність та безпека ваших пристроїв. Кібербезпека на сьогодні є важливим компонентом виховного процесу. Сучасні діти зростають у світі технологій. За допомогою гаджетів молоде покоління отримує неймовірну кількість інформації і край важливим є навчити дітей її фільтрувати. Завдання навчального закладу ознайомити дітей з ймовірними загрозами в кіберпросторі та навчити сприймати інформацію правильно. Для цього потрібно залучати учнів до проєктів направлених саме на охоплення

найбільш актуальних питань сучасного інформаційного середовища: як розпізнавати фейки, штучний інтелект і виклики його залучення, протидії хейту в інтернеті та розумінню історичних подій. Наприклад, такі проєкти як Всеукраїнський урок медіаграмотності, організований Національним проєктом з медіаграмотності «Фільтр» Міністерства культури та стратегічних комунікацій України та Суспільним Мовленням за підтримки ПРООН в Україні та фінансування Уряду Японії [3], та Соціальний проєкт «BRAMA» [4], метою якого є покращення медіа-грамотності українців, зменшення впливу пропаганди на суспільство та популяризація безпечного поводження в мережі інтернет.

Формуючи у школярів розуміння національної-культурної ідентичності, можливо суттєво зменшити відсоток протиправних дій. Національно-патріотичне виховання дітей та молоді – це комплексна системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади, громадських організацій, сім'ї, освітніх закладів, інших соціальних інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України. Яскравим прикладом роботи з молоддю в цьому напрямку є Всеукраїнська дитячо-юнацька військово-патріотична гра «Сокіл» («Джура») [5], яка є системною формою позакласної роботи з військово-патріотичного та морально-етичного виховання учнівської молоді, спортивно-оздоровчої роботи, прогресивною формою учнівського самоврядування, важливим засобом формування національно-патріотичної свідомості відповідно до ціннісних орієнтирів Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді. Створюючи такі осередки в школі [6], дітям прищеплюються не тільки практичні знання з вогневої, стрийової та домедичної підготовки, а й стійку позицію щодо патріотичного виховання, що є важливою складовою попередження протиправних дій підлітками.

Воєнний стан в країні є джерелом стресу та тривог для дітей і підлітків. Такі переживання можуть залишити глибокі сліди у їхніх серцях і вплинути на фізичне й емоційне здоров'я в подальшому. На жаль, відчуття стресу та тривоги можуть проявлятися в різних формах: від втрати інтересу та емоційної роздратованості до поганого настрою та проблем у соціалізації. Тому заклад освіти має сприяти створенню

емоційно комфортного середовища для дітей. Залучаючи дітей до проектів психологічної підтримки для підлітків та батьків, можна активувати спільну роботу закладу та родини школярів. Прикладом такої роботи є проект ПОРУЧ [7], створений ЮНІСЕФ спільно з МОН.

Розуміння чесності та правильності дій, справедливості та патріотичності виховується у дітей співпрацею педагогів та батьків. І одною з задач в умовах воєнного стану виховати у дитини стійку впевненість у спроможності максимально можливими для неї способами убезпечити себе та близьких.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. «Цитати про безпеку (250цитат)» веб-сайт. URL: <https://citaty.net.ua/tsytaty-pro-bezpeku-250-tsytat/> (дата звернення: 12.03.2025).
2. «СБУ проводить інформкампанію «Спали» ФСБшника» для протидії вербуванню молоді спецслужбами рф (відео)» Сайт СБУ веб-сайт. URL: <https://ssu.gov.ua/novyny/sbu-provodyt-informkampaniiu-spaly-fsbshnyka-dlia-protydii-verbuvanniu-molodi-spetssluzhbamy-rf-video> (дата звернення: 12.03.2025).
3. «Всеукраїнський урок медіаграмотності» МОН веб-сайт. URL: <https://mon.gov.ua/news/dyvitsia-shchorichnyi-vseukrainskyi-urok-z-mediahramotnosti> (дата звернення: 13.03.2025).
4. «Соціальний проєкт «BRAMA» веб-сайт. URL: <https://centraljust.gov.ua/news/info/sotsialniy-proekt-brama> (дата звернення: 13.03.2025).
5. «Всеукраїнська дитячо-юнацька військово-патріотична гра «Сокіл» («Джура»)» Сайт: Черкаський обласний Центр національно-патріотичного виховання, краєзнавства і туризму учнівської молоді ім. Павла Наконечного Черкаської обласної ради, веб-сайт. URL: <https://oblturn.pp.ua/методичні-рекомендації/> (дата звернення: 13.03.2025).
6. «Рій «ТРИЗУБ» Мар'янівського ліцею Виноградської сільської ради Звенигородського району Черкаської області», Facebook. веб-сайт. URL: <https://www.facebook.com/groups/770380408008922/> (дата звернення: 13.03.2024).
7. «Проект ПОРУЧ» веб-сайт. URL: <https://poruch.me> (дата звернення: 14.03.2024).

Анастасія ГОРОДНЮК, педагог-організатор Жашківського ліцею №4 Жашківської міської ради

МІСЯЧНИК «УВАГА! ДІТИ НА ДОРОЗІ!»

У статті висвітлюється питання про інноваційні форми роботи протягом місячника «Увага! Діти на дорозі!». Ця тема є надзвичайно

актуальною та важливою для суспільства, особливо в контексті зростання кількості автомобілів та інтенсивності дорожнього руху. Ця проблема стосується як дітей, так і дорослих, оскільки від їхньої взаємодії на дорозі залежить безпека всіх учасників руху.

Щороку в Жашківському ліцеї №4 Жашківської міської ради Черкаської області проводиться місячник «Увага! Діти на дорозі!». В рамках цього місячника в ліцеї проходять профілактичні заходи з безпеки дорожнього руху відповідно до плану.

Головною метою місячника є збереження життя і здоров'я дітей на дорогах. До проведення заходів щодо попередження дитячого дорожньо-транспортного травматизму залучилися працівники нашої школи, учні, батьки – всі ті кому небайдуже збереження дитячого життя на дорозі.

Щоб нагадати дітям Правила дорожнього руху, призабуті за літній період, класні керівники провели першого вересня урок з правил безпечної поведінки на дорозі.

План заходів Місячника «Увага! Діти на дорозі!»»

09.09. – 30.09.2024 року.

№ п/п	Дата	Назва заходу	Класи	Відповідальні
1.	09.09-13.09	Єдиний урок з питань безпечної поведінки дітей на дорогах.	1-11 кл	Класні керівники
2.	Протягом місяця	тематичні виховні години «Безпека на дорозі». «Знання дорожнього руху – безпека вашого життя», «Дорожній рух наш вірний друг».	1-11 кл	Класні керівники, педагог-організатор, учнівське самоврядування
3.	Протягом місяця	Оперативно-методична нарада з працівниками закладу про проблеми запобігання травмування та загибелі дітей на дорогах, шляхи покращення вивчення учнями норм безпечної поведінки в процесі дорожнього руху	1-11 кл	Директор, ЗДНВР, педагог-організатор, класні керівники
4.	16.09	Виставка літератури з безпеки дорожнього руху.	1-11 кл	Бібліотекар

5.	Протяг ом місяця	бесіди-інструктажі у рамках Всеукраїнського рейду «Увага! Діти на дорозі» - бесіди, «Ми - пішоходи», «Безпека на дорозі- безпека життя»	1-11 кл	Класні керівники, педагог- організатор, учнівське самоврядув ання
6.	18.09	Поновити інформаційні куточки з безпеки дорожнього руху.	1-11 кл	Класні керівники педагог- організатор, учнівське самоврядув ання
9.	20.09	Дитячі малюнки «Правила дорожнього руху – твоя безпека»	1-4 кл	Класні керівники та педагог- організатор, учнівське самоврядув ання
10.	23.09	Мультимедійні презентації з Правил дорожнього руху.	1-4 кл	Педагог- організатор, учнівське самоврядув ання
11.	24.09	Перегляд соціальних роликів з Правил дорожнього руху https://www.youtube.com/watch?v=obslxohZnaM&t=37 https://www.youtube.com/watch?v=MV7Xm2AMLpw	5-9 кл	Педагог- організатор, учнівське самоврядув ання
12.	27.09	дидактичні ігри по вивченню ПДР а) Провести вікторину «Азбука автомобільних доріг»; б) Дитяча розвага «Кольорові автомобілі.»;	1-4 кл, 5-11 кл	Педагог- організатор, учнівське самоврядув ання

		в)Тренінг «Транспорт і пішоходи».		
13.	Протягом місяця	інформація на сайті школи про дотримання ПДР усіма учасниками освітнього процесу в осінньо-зимовий період	1-11 кл	Класні кер. педагог-організатор, учнівське самоврядув.
14.	Протягом місяця	Рейд «Увага! Діти на дорозі !»	1-11 кл	Класні кер. педагог-організатор, учнівське самоврядув.

Протягом 09-13 вересня класні керівники провели єдиний урок з питань безпечної поведінки дітей на дорогах в якому залучили учнів до вивчення та дотримання Правил дорожнього руху, безпечної поведінки на вулицях та попередження травматизму внаслідок дорожньо-транспортних пригод.

З учнями 9 класу проведена виховна година «Увага! Діти на дорозі!» з елементами квесту. Мета виховної години формування в учнів знань про правила дорожнього руху, безпечну поведінку на дорозі та розвиток навичок безпеки в реальних умовах. Разом з учнями подивилися відеоролик про безпеку на дорозі, також діти висловили свою думку чому так багато аварій стається саме через недотримання правил. Акцентували увагу на цікавих і незвичних правилах дорожнього руху.

Для учнів створенні інтерактивні завдання наприклад:

Завдання 1: малюнок «Дорожній знак». Команда отримує набір картинок із частинами дорожніх знаків (трикутник, коло, квадрат та стрілки). Їм потрібно зібрати ці частини та намалювати конкретний дорожній знак. Пояснити, що він означає, і як його слід використовувати на дорозі.

Завдання 2: скласти речення. Команда отримує кілька слів (наприклад: «дорожній», «переходити», «пішохідний», «правило», «автомобіль»). Їм потрібно скласти речення, що пояснює одне з правил дорожнього руху, використовуючи ці слова.

Завдання 3: складання вірша. Команда має скласти короткий вірш або риму про безпеку на дорозі, включивши ключові слова: «дитина», «перехід», «світлофор», «автомобіль», «увага».

Завдання 4: вікторина

1. Людина, яка рухається пішки – це... (пішохід)
2. Для чого призначений тротуар? (для руху пішоходів)
3. Як рухатись тротуаром? (дотримуватись правого боку).
4. Де треба переходити дорогу? (на переході)
5. Як позначаються пішохідні переходи? (знаком і розміткою типу «зебра»).
6. Якщо перехід не позначено, як переходити дорогу? (подивитися ліворуч, а посередині дороги-праворуч).
7. У замській зоні, де немає тротуару, як рухатися пішоходу? (назустріч руху транспорту, узбіччям дороги)
8. Що таке проїжджа частина? (дорога для руху транспорту).
9. Чому не можна перебігати дорогу перед транспортом, що рухається? (можна потрапити під колеса автомобіля).
10. Чи можна гратися на дорозі? (ні).
11. Помічники пішоходів на перехресті (світлофор, регулювальник).
12. Скільки очей у світлофора? (три)

Отже, дітям багато є чого вчитися. Найважливіше, щоб зрозуміли, що їхня безпека на дорозі залежить від їхньої уважності та відповідальності. Учні повинні дотримуватися правил дорожнього руху, щоб завжди бути в безпеці.

Виставка малюнків на тему: «Правила дорожнього руху – твоя безпека» з дітьми 1-4 класів.

Також проведенні дидактичні ігри по вивченню правил дорожнього руху, проведенні вікторини «Азбука автомобільних доріг», дитячої розвага «Кольорові автомобілі» та тренінг «Транспорт

і пішоходи», учням 1-4 класу мультимедійну презентацію з Правил дорожнього руху.

Тема «Увага! Діти на дорозі!» є надзвичайно важливою для суспільства. Систематичне вивчення цієї проблеми та розробка ефективних заходів дозволить знизити ризик дорожньо-транспортних пригод з участю дітей та забезпечити їх безпеку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 10.10.2018 № 1306 Про правила дорожнього руху (із змінами). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-п>.
2. Педагогічне видання «Педагогічний вісник» №3/2024 URL: http://oipoppp.ed-sp.net/public/pg_magazine/pdf/pv_3_2024.pdf
3. Цікаві та незвичні правила дорожнього руху URL: <http://surl.li/mjzrhb>
4. Відеоролик про безпеку на дорозі URL: <https://www.youtube.com/watch?v=len-O5n2GdY> <http://surl.li/gxrmn>
5. Відеоматеріали всеукраїнського уроку з безпеки дорожнього руху <http://surl.li/drnih>
6. Варіанти завдань для онлайн-уроку URL: <https://learningapps.org/2390903>, <http://surl.li/zcxptv>, <http://surl.li/wrehqt> <http://surl.li/uenud>, <http://surl.li/pxmdyg>, <http://surl.li/kmqskc>

Мілена ХОЛОДНИЦЬКА, педагог-організатор
Геронимівського закладу загальної середньої освіти I-III ступенів
Руськополянської сільської ради Черкаського району Черкаської області

ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТРЕНІНГІ В СИСТЕМУ ПРИВЕНТИВНОГО ВИХОВАННЯ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

У статті розглянуто досвід впровадження інноваційних тренінгових технологій у виховний процес Геронимівського закладу загальної середньої освіти. Особлива увага приділяється інтерактивним методам навчання, які сприяють розвитку ключових компетентностей Нової української школи, таких як критичне мислення, комунікативні навички, командна робота і емоційний

інтелект. Описані практичні приклади тренінгів та їх вплив на формування випускника, здатного до активної інтеграції в сучасне суспільство

Ідея

Сучасна школа повинна відповідати новим вимогам суспільства, що постійно змінюється. Ідея впровадження інтерактивних тренінгів у виховний процес полягає у формуванні цілісної, всебічно розвиненої особистості, здатної до самостійного прийняття рішень, роботи в команді, критичного аналізу інформації та адаптації до змін. Основна мета полягає в тому, щоб зробити освітній процес більш мобільним, інноваційним та орієнтованим на практичне застосування знань і навичок учнів.

Мета

Метою впровадження інтерактивних тренінгових технологій є розвиток ключових компетентностей учнів. Це включає не лише засвоєння теоретичних знань, але й активне використання навичок у реальних життєвих ситуаціях. Завдяки інтерактивним методам навчання учні розвивають:

1. **Критичне мислення** – здатність аналізувати інформацію, робити логічні висновки та приймати обґрунтовані рішення.
2. **Комунікаційні навички** – ефективне спілкування як усно, так і письмово, вміння висловлювати свої думки та чути інших.
3. **Командна робота** – здатність працювати в групі, розподіляти обов'язки та досягати спільних цілей.
4. **Емоційний інтелект** – розуміння та керування своїми емоціями, а також розвиток емпатії.

Форми та технології

У роботі з учнями ми використовуємо кілька інноваційних підходів до тренінгової діяльності, які є адаптованими до сучасних умов та потреб. Серед них:

1. Проектні тренінги

Метою цього типу тренінгів є навчити учнів не лише планувати, але й успішно реалізовувати власні проекти. Наприклад, учні створюють соціальні або екологічні проекти, розробляють кроки для їх реалізації, презентують їх та оцінюють результати. Це сприяє формуванню відповідальності, самостійності та критичного підходу до вирішення завдань.

2. Тренінги на розвиток критичного мислення

Ці тренінги базуються на принципах аналізу інформації та розв'язання проблемних ситуацій. Наприклад, під час тренінгу "Медіаграмотність" учні аналізують реальні новини та вчаться відрізняти фейки від достовірної інформації. Це не лише розвиває критичне мислення, але й допомагає орієнтуватися в сучасному інформаційному просторі.

3. Мобільні тренінги на свіжому повітрі

Інтерактивні заняття на свіжому повітрі допомагають поєднати фізичну активність із розвитком важливих соціальних і комунікативних навичок. Один з таких тренінгів – "Змагання на довіру", під час якого учні виконують фізичні вправи в команді,

вчать довіряти одне одному та працювати разом для досягнення загальної мети. Це сприяє зміцненню взаємодії та командного духу.

4. Тренінги з розвитку емоційного інтелекту

Для багатьох учнів важливо навчитися керувати своїми емоціями та будувати здорові стосунки з однолітками. Тренінги на розвиток емоційного інтелекту, такі як "Управління емоціями" та "Емпатія в дії", допомагають учням розпізнавати свої почуття та краще розуміти емоції оточуючих. Це допомагає зменшити кількість конфліктів і покращує загальний психологічний клімат у класі.

Кінцевий результат

В результаті впровадження таких інтерактивних тренінгів випускники НУШ отримують не лише теоретичні знання, але й практичні навички, які їм знадобляться в реальному житті. Вони стають більш соціально активними, відкритими до нових ідей і здатними до саморозвитку. Зокрема, учні:

- Вміють ефективно працювати в команді, співпрацювати та спільно досягати результатів.
- Розвивають критичне мислення та аналітичні навички, що дозволяє їм краще адаптуватися до швидких змін у світі.
- Демонструють високу медіаграмотність та здатність до аналізу інформаційного потоку, що надходить із різних джерел.

Ці навички та компетентності є основою для успішної інтеграції випускників у сучасне суспільство та забезпечують їхню конкурентоспроможність на ринку праці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

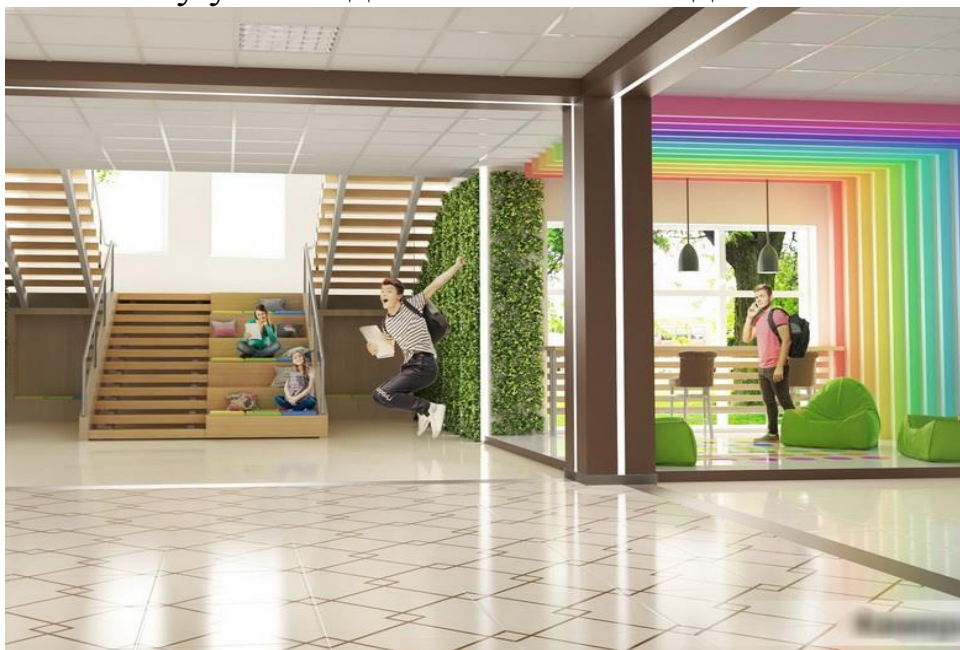
1. Ковальчук, І. О. Сучасні технології виховання в НУШ. Київ: Освіта України, 2021. 234 с.
2. Смирнова, Л. І. Інтерактивні методи у виховній роботі. Харків: Ранок, 2020. 198 с.
3. Ярмоленко, П. А. Тренінги як форма інтерактивного навчання. Львів: Світ знань, 2019. 150 с.
4. Бойко, А. М. Розвиток емоційного інтелекту в учнів. Київ: Генеза, 2022. – 210 с.
5. Олійник, В. П. Проектні технології в освітньому процесі. Дніпро: Видавництво ДДУ, 2021. 189 с.

Наталія МАРТИНЮК, педагог-організатор Дмитрівського навчально-виховного комплексу «загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів – дошкільний навчальний заклад» Новодмитрівської сільської ради Золотоніського району

ЗАСОБИ ПРЕВЕНТИВНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ У ВОЄННИЙ ЧАС

Дана робота містить матеріал з досвіду превентивного виховання у навчальному закладі, містить приклади виховних заходів по попередженню впливу ворожого ІІСО на підлітків.

Виховна робота у ЗЗСО є невід’ємною складовою навчально-виховного процесу, адже від її результату залежить майбутнє життя наших вихованців. Час, у який нам випало жити, надзвичайно складний. Наші учні вже три роки живуть в умовах постійних повітряних тривог, ворожого впливу, інформаційної пропаганди. Не є секретом, що значна частина наших підлітків значну частину свого дозвілля проводять у соцмережах, контент яких не завжди відповідає дійсності. Ось чому в умовах воєнного стану, який може супроводжуватися підвищенням рівнем стресу, тривоги та невизначеності, важливо забезпечити безпеку та психологічний комфорт дітей і молоді. Заклади загальної середньої освіти (ЗЗСО) відіграють ключову роль у реалізації превентивних заходів, які сприяють захисту учнів від негативних наслідків війни.

Почнемо з того, що необхідно створити безпечне середовище. Важливо забезпечити комфортну атмосферу в школі, де діти можуть

відкрито висловлювати свої переживання. Наш навчальний заклад – звичайна сільська школа, в якій навчається 132 школярі та 29 вихованців дошкільної ланки. З них 27 вимушено переміщених осіб. У перший рік повномасштабного вторгнення було так, що в одному з наших класів навчалось 4 однокласники з села Львове Бериславського району Херсонської області. Це діти, що пережили окупацію, кому вдалося виїхати з батьками або з друзями батьків. Частині з них важко адаптуватися до голосних звуків, різких рухів. Тому першим викликом для педагогічного колективу було створення комфортного психологічного простору у класних колективах. Для цього в перші дні 2022-23 навчального року в класах були проведені години спілкування «Знайомтеся: це Я», де кожний учень розповідав про себе, свої інтереси, хобі. З перших днів проводилися регулярні зустрічі соціальним педагогом для надання емоційної підтримки учням. Щоб допомогти дітям адаптуватися до нових умов життя та навчання класні керівники самостійно прослухали навчальний курс на платформі ЕдЕра «Знати, щоб допомогти» та «Школа стійкості».

Наступним важливим питанням було створення безпечних умов для навчання, для якого ще з літа проводилися шкільні толоки по впорядкуванню шкільного підвалу. На щастя, будівля нашого закладу має велике протирадіаційне укриття, адже збудована у 1976 році. Було приємно, що на запрошення у сільській групі відреагували і батьки внутрішньо переміщених учнів, то наші старшокласники познайомилися ще до навчання. Навчальним закладом розроблена система дзвінків оповіщення: один довгий дзвінок – тривога, два коротких – Хвилина мовчання, три коротких - відбій тривоги, дзвінки на урок та з уроку. Також було розроблено маршрути руху учнів в укриття.

Наші учні самостійно включаються в благодійні ініціативи школи та громадськості: збиранні кришечок на протези для воїнів, затискачів від хліба на дрони, старих мобільних телефонів. У літній період значна частина школярів займалася заготівлею лікарських трав та сухофруктів. Протягом цього періоду учні та батьки школи провели декілька Благодійних ярмарків про збиранню коштів для батьків, які воюють на передовій. Загалом тільки на них було зібрано 47 584 грн.

Одним із ключових завдань виховної роботи, що постало в період воєнного стану є навчання учнів основам безпеки під час війни. Це включає знання про:

- Правила поведінки під час повітряних тривог.
- Як діяти при виявленні вибухонебезпечних предметів.
- Надання першої медичної допомоги

Цьому сприяють інтерактивні заняття, тренінги та практичні вправи, щоб діти могли краще запам'ятати важливу інформацію. Для старшокласників шкільною медичною сестрою були організовані практичні заняття з надання першої домедичної допомоги (накладання пов'язок, фіксація кінцівок).

Школярі молодшої шкільної ланки регулярно переглядають та обговорюють анімаційні уроки «Мінна безпека із песиком Патроном відео для дітей».

Останнім часом збільшився інформаційний вплив на підлітків зі сторони російської ворожої пропаганди. Чому саме на підлітків? А тому, що в цей вік у дітей змінюються життєві орієнтири. Вони не скажуть: «Ось запитаю тата чи маму», вони шукають собі нових авторитетів. Жахливо, але станом на березень 2025 року в Україні підлітками було скоєно близько 400 підпалів автомобілів військовослужбовців. Тому в умовах активної інформаційної війни важливо навчати дітей критично мислити і розпізнавати фейки. Підвищення медіаграмотності серед учнів є важливим аспектом освітнього процесу, оскільки дозволяє їм краще орієнтуватися в інформаційному просторі, критично оцінювати джерела інформації та уникати маніпуляцій. Це проводиться через проведення тематичних уроків і тренінгів, де учні аналізують різноманітні джерела інформації

та навчаються перевіряти факти. Залучення до обговорень спірних тем також сприяє розвитку медіаграмотності.

Для цього серед старшокласників було організовано проведення гри «Правда чи фейк?», де вони повинні були розпізнати фальшиві новини та навчалися оцінювати достовірність джерел.

Також було організовано перегляд з подальшим обговорення фільмів або документальних фільмів про медіа, маніпуляції та інформаційні війни.

Учнівським самоврядуванням було проведено анкетування серед підлітків, про соціальні мережі, якими вони користуються та де беруть інформацію про події в країні. 90% - це Тік-ток та Інстаграм. А класні керівники у свою чергу провели роботу з батьками по питанню контролю за інтернет вподобаннями своїх дітей.

Та найкращим засобом протидії ворожому ІПСО було і залишається посилення національно-патріотичного виховання. У контексті війни воно стає пріоритетним напрямком виховної роботи. Тому проводяться заходи, які сприяють формуванню патріотичних почуттів серед учнів. Це і організація волонтерських акцій; проведення годин спілкування на теми історії України та створення учнівського лекторію «Моя Батьківщина – Україна», виготовлення вітальних листівок ветеранам російсько-української війни, привітання матусь та батьків з днем матері чи батька батьків учасників бойових дій. Але найбільший вплив на учнів мають зустрічі з реальними людьми, ветеранами.

Але слід зазначити, що при цьому варто уникати надмірного пафосу у висвітленні патріотичних тем, адже діти можуть сприймати це як нещирість.

Ще одним і видів превентивної роботи під час воєнних дій є постійна увага правоохоронних органів. Наші вихованці чудово сприймають бесіди, які проводить з ними дільничний офіцер громади Голубничий. Останнього разу під час перебування у закладі з бесідою «Безпечна дорога до школи в умовах воєнного стану» ним за допомогою учнівського голосування було визначено найкращого знавця правил безпечної поведінки і переможець отримав наплічник з канцелярським приладдям.

Вся робота з превентивного виховання у воєнний час починається з перебудови самих освітян, для колег були розроблені нові рекомендації по проведенню індивідуальної та групової роботи, по

постійному підвищенню кваліфікацію педагогів у сфері психології та кризового управління для ефективної роботи в умовах воєнного стану.

Таким чином, виховна робота в умовах воєнного стану потребує адаптації традиційних методик до нових реалій. Основними акцентами мають стати психологічна підтримка учнів, навчання правилам безпеки, адаптація нових учнів до колективу, розвиток критичного мислення та патріотичне виховання. Ця робота є надзвичайно важливою для формування стійкості молодого покоління в умовах сучасних викликів. І тільки авдяки комплексному підходу до превентивного виховання можна значно знизити ризики негативних проявів серед учнів та забезпечити їхню безпеку та благополуччя в умовах воєнного стану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Превентивне виховання учнів в умовах воєнного стану URL: <https://vseosvita.ua/library/preventyvne-vykhovannia-uchniv-v-umovakh-voiennoho-stanu-790331.html>
2. Про здійснення превентивних заходів серед дітей та молоді в умовах воєнного стану в Україні URL: <http://novoyavorivsk-vo.kl.com.ua/pro-zdijsnennya-preventyvnyh-zahodiv-sered-ditej-ta-molodi-v-umovah-voyennogo-stanu-v-ukrayini/>
3. Тренінгова програма. Батьківство без стресу. Посібник для спеціалістів URL: <https://www.unicef.org/ukraine/media/38396/file/parenthood-without-stress-training-programme.pdf>

Аліна КАЗАКОВА, педагог-організатор закладу загальної середньої освіти І–ІІІ ступенів «Пальміра» Вознесенської сільської ради Золотоніського району

ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ – СУЧАСНИЙ ПРОЯВ РАБСТВА

Цей виховний захід висвітлює одну з найжахливіших проблем сучасного суспільства – торгівлю людьми, яка залишається прихованим, але масштабним явищем, особливо в умовах військового стану, коли велика кількість людей були змушені виїхати з України. Його мета підвищити обізнаність учнів про проблему торгівлі людьми та її наслідки. Учні навчатимуться розпізнавати потенційно небезпечні ситуації та дізнаються, як звернутися за допомогою у разі потреби, адже сценарій містить інтерактивні елементи, що сприяють активному залученню учнів до обговорення та осмислення проблем.

Підготовка

1. Організувати простір для комфортного обговорення (клас, актова зала, укриття тощо).
2. Підготувати відеоматеріали.
3. Запросити психолога або соціального педагога.
4. **Мета:** підвищення рівня знань щодо поняття «торгівля людьми», прав та свобод громадян за кордоном, міжнародних документів про боротьбу з торгівлею людьми.

Додаткові матеріали: тематичні відеоролики, комікси «Твоє життя – твій вибір», настільна гра «Рожеві окуляри».

Хід заняття

I. Організаційна частина

Перевірка наявності учнів та створення відповідного настрою.

II. Вступна частина

Торгівля людьми - дії, здійснювані з метою вербування, перевезення, передачі,

переховування або утримання людей шляхом загрози силою або її застосування або інших форм примусу, викрадення, шахрайства, зловживання владою або вразливістю положення, або шляхом підкупу, у вигляді платежів або вигоди, для отримання згоди особи, яка контролює іншу особу. Експлуатація включає, як мінімум, експлуатацію проституції іншими особами або інші форми сексуальної експлуатації, примусову працю або послуги, рабство або звичаї, схожі з рабством, підневільний стан або вилучення органів. Згода жертви торгівлі людьми заплановану експлуатацію не береться до уваги, якщо було використано будь-який із вищезгаданих засобів впливу. Вербування, перевезення, передача, переховування або отримання дитини ("дитина" означає будь-яку особу, яка не досягла 18-річного віку) з метою експлуатації вважається "торгівлею людьми" навіть у тому випадку, якщо вони не пов'язані із застосуванням будь-якого із вище названих засобів впливу.

Учитель: Люди в усьому світі в залежності від обставин потрапляють в умови схожі на рабство. І, на жаль, у такі ситуації потрапляють і українські громадяни. У кожного з вас своя стежка, свій шлях до мети. І щоб із вами не трапилася біда, яка ставить людину в залежність від обставин, ви повинні добре знати – рабство в третьому тисячолітті існує і сучасний прояв його – це торгівля людьми. Обговорення проблеми сучасності допоможе підвищити рівень ваших знань стосовно прав людини, сприятиме вихованню поваги до людської гідності та особистості, почуття патріотизму.

III. Основна частина

Учитель: Мені хотілося, щоб ви звернули увагу на головні аспекти порушеної проблеми. Що ж означає визначення «торгівля людьми»?

1.Учень: «Торгівля людьми» означає вербування, перевезення, передачу, приховування або заволодіння людьми із застосуванням насильства або під загрозою насильства, шляхом викрадення, шахрайства, примусу або зловживання владою чи уразливістю становища або шляхом підкупу у вигляді платежів, щоб отримати згоду особи, яка має контроль над іншою.

Учитель: Із якою метою може здійснюватися торгівля людьми?

2.Учень: Мета різна. Це примусова праця, примусовий шлюб, насильницьке використання в домашньому господарстві, в промисловому або сільськогосподарському секторах, народження дитини примусово або на замовлення, використання в легальному або нелегальному бізнесі, викрадання людей різного віку для трансплантації органів, дітей – для жебракування або нелегального усиновлення.

Учитель: Чи будуть тотожні терміни «торгівля людьми» і «рабство»?

3.Учень: Будуть, адже рабство – це насильство, і в понятті «торгівля людьми» насильство над людиною здійснюється.

Учитель: Які ж причини виникнення проблеми торгівлі людьми ви можете назвати?

4.Учень: Причини можна поділити на дві групи: внутрішні та зовнішні. Внутрішні:

- Скрутне економічне становище, практично не можливо отримати гідну роботу в Україні. Низький рівень життя, високий рівень безробіття;
- Інформаційні: погана обізнаність українських громадян щодо можливостей працевлаштування та перебування за кордоном, а також наслідки нелегального працевлаштування за кордоном;
- Правові: відсутність правової системи захисту потерпілих, недостатня захищеність українських громадян від торговців живим товаром;
- Психологічні: кризовий етап, у якому знаходяться наші громадяни, призвів до зменшення самозахисту. За принципом «уже гірше не буде» люди погоджуються на різні авантюрні пропозиції, навіть не думаючи про наслідки;
- Домашнє насильство: якщо в родині немає порозуміння, не склалися стосунки з батьками.

5.Учень: Я проаналізую зовнішні чинники. Серед цих чинників слід виділити як позитивні, так і негативні.

Позитивні: -Відкриття кордонів та падіння «залізної завіси»;

- Спрощення можливості для українських громадян подорожувати по світу як у пошуках розваг, так і праці.

Негативні: -Інтернаціоналізація тіньової економіки;

- Зростання різниці між бідними і багатими державами;
- Формування міжнародних кримінальних об'єднань;

- Корумпованість працівників державних органів;
- Лояльне законодавство щодо занять проституцією в багатьох країнах світу.

Учитель: Давайте з'ясуємо, чи змінилася політична карта світу щодо соціального лиха? На які групи можна поділити держави світу?

6.Учень: Всі держави світу можна об'єднати в три групи:

- Країни-постачальниці живого товару;
- Країни, через які здійснюється транзит;
- Країни-призначення, куди вивозяться або їдуть люди.

Раніше до країн постачання живого товару відносили Таїланд, Філіппіни, азіатські країни. Зараз це країни колишнього Союзу, і серед них Україна.

Учитель: Відомо, що через скрутне економічне становище в ХХ столітті українці шукали кращої долі за кордоном, тим паче зараз, коли Україна знаходиться в стані війни, велика кількість людей виїхала за кордон. Сьогодні українці шукають роботу, змушені себе продавати як дешеву робочу силу. В які ж країни виїжджають наші громадяни на заробітки?

7.Учень: Переважно жителі нашої країни їдуть – в Польщу, Угорщину, Словаччину, Чехію, Німеччину, Іспанію, Португалію, Італію, Англію, навіть у країни Африки.

Учитель: Найчастіше жертвами торгівлі людьми стають жінки. В які держави вивозять наших жінок?

8.Учень: Це ОАЕ, Кіпр, Сирія, Греція, Туреччина, Китай, Канада і навіть Японія.

Учитель: Ось такий невтішний аналіз карти говорить, що надзвичайно прибутковий бізнес живим товаром охопив весь світ. Який демографічний портрет людини, яка потрапила в тенета торговців людьми?

9.Учень: Як правило, це діти-підлітки, яких викрадають для трансплантації органів або жебракувати. Жінки віком від 18 до 30 років. Чоловіки віком від 25 до 50 років. Внутрішні органи людей різних вікових груп використовують для складних операцій, жінок використовують для експлуатації в господарстві, легальному та нелегальному сексбізнесі.

Учитель: Отже, проблема сучасного рабства стосується як окремих людей, так і всієї держави. Батьків, які поїхали заробляти за кордон, дітей, бо у тих, хто поїхав, є діти, чоловіків, які їдуть за кордон і потрапляють в рабські умови. Справді, це велика проблема держави.

Учитель: Пропоную вам подивитись відеоролики на тему: «Торгівля людьми, трудова та сексуальна експлуатація в умовах війни» URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Ci4LraiZcDw>, <https://www.youtube.com/watch?v=gx4uj430LmE>

Обговорення з учнями переглянутих відео

Учитель: А зараз пропоную вам переглянути комікси «Твоє життя – твій вибір!», та обговоримо їх разом.

Діти переглядають та разом з вчителем обговорюють комікси.

Учитель: А зараз, діти, ми зіграємо в настільну гру «Рожеві окуляри», на кожній карточці написана ситуація, ви по черзі будете витягувати карточку, та висловлювати свою думку, щодо конкретної ситуації, та розповідати, як би вчинили ви в даній ситуації.

Учні грають в настільну гру

IV. Підбиття підсумків

Діти, ви отримали певну інформацію з проблеми, якою розмірковують не тільки журналісти, а й юристи, правозахисники. І

вам вибирати: ризикувати чи ні, ставати жертвами работоргівлі чи ні. І все ж пам'ятаємо народну приказку:

«Береженого Бог береже». А на мою думку, не вам шукати примарного щастя там, де воно вас чекає. Шукайте його у власному домі. Кому, як не вам піднімати українську економіку, будувати незалежну державу. І, знаючи закони держави, не втратити людської гідності, зберегти своє життя, здоров'я. Хотілося б, на згадку вам залишити такі золоті правила.

Золоті правила:

- Нікому не довіряйте ваш паспорт.
- Залиште вдома своїм рідним інформацію про своє перебування за кордоном.
- Не забувайте, знання іноземної мови полегшить вам перебування за кордоном.
- Запам'ятайте: фіктивний шлюб – злочин.
- Переконайтеся, що шлюб, зареєстрований в Україні, буде дійсний за кордоном. Порадьтеся з юристом щодо укладання шлюбного контракту.
- Регулярно телефонуйте додому.
- Переконайтеся, що фірма, яка пропонує роботу, має ліцензію на працевлаштування українських громадян за кордоном.
- По приїзді в країну, де ви будете працювати зареєструйтеся в посольстві України.
- Не забудьте з'ясувати номери телефонів українських посольств, неурядових організацій, які надають допомогу особам, які опинилися у скрутному становищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Права людини: Виклад фактів №14. Сучасні форми рабства / Центр прав людини. Нью-Йорк: ООН, 1994. 12 с.
2. Радецький В.С. Міжнародне співробітництво по запобіганню злочинності серед неповнолітніх. *Адвокат*. 1998. №1. С. 36-39.
3. ООН. Комісія з прав людини. Доповідь Робочої групи із сучасних форм рабства про роботу її XVIII сесії. Нью-Йорк: ООН, 1993. 50 с.
4. Костиця В. Дитяча праця є наслідком усіх економічних та соціальних негараздів. Робітнича газета. 2000. 13 січня. 2000.
5. YouTube канал La Strada Ukraine «Торгівля людьми, трудова та сексуальна експлуатація в умовах війни» URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Ci4LraiZcDw>, <https://www.youtube.com/watch?v=gx4uj430LmE>

Альона ЗАРОСІНСЬКА, педагог-організатор Івахнянського ліцею Монастирищенської міської ради

ПРЕВЕНТИВНЕ ВИХОВАННЯ У ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА-ОРГАНІЗАТОРА

Превентивне виховання – це важливий напрям діяльності педагога-організатора, спрямований на запобігання негативним явищам серед учнівської молоді та формування позитивних соціальних навичок. У статті розглядаються основні завдання, принципи та методи превентивного виховання в школі. Описані ефективні заходи, які може організувати педагог-організатор: профілактика булінгу, популяризація здорового способу життя, правова освіта, соціальна активність та волонтерство, психологічна підтримка. Зазначається, що системний підхід і активна взаємодія з учнями, батьками та громадськістю сприяють вихованню відповідальних і соціально активних громадян.

Педагог-організатор відіграє важливу роль у формуванні безпечного та сприятливого середовища для розвитку учнів. Одним із ключових напрямів його роботи є превентивне виховання, яке спрямоване на запобігання негативним проявам у поведінці дітей і підлітків, формування відповідальності, моральних цінностей та здорового способу життя.

Сучасні соціальні виклики, такі як булінг, шкідливі звички, правопорушення та інтернет-залежність, потребують системного підходу до профілактики. Саме педагог-організатор має стати ініціатором та координатором превентивних заходів у школі.

Завдання превентивного виховання

Основна мета превентивного виховання – створення умов для всебічного розвитку учнів та формування у них відповідальної поведінки. Завдання педагога-організатора включають:

- Виявлення та усунення ризиків у шкільному середовищі.
- Формування в учнів навичок здорового способу життя.
- Розвиток емоційного інтелекту та комунікативних навичок.
- Профілактику девіантної поведінки та правопорушень.
- Створення умов для соціальної активності школярів.

Принципи превентивного виховання

1. **Комплексність** – поєднання освітніх, соціальних, психологічних та правових аспектів профілактики.
2. **Системність** – заходи мають бути регулярними, а не одноразовими акціями.
3. **Особистісний підхід** – врахування індивідуальних особливостей учнів.
4. **Співпраця** – активна взаємодія з батьками, психологами, соціальними службами.
5. **Активна участь дітей** – залучення учнів до планування та реалізації заходів.

Форми та методи превентивного виховання

1. Організація тематичних заходів

- Тиждень превентивного виховання (лекції, інтерактивні бесіди, виставки малюнків, конкурси соціальної реклами).
- Місячник здорового способу життя (флешмоби, спортивні змагання, зустрічі з медиками).
- День протидії булінгу (тренінги з толерантності, перегляд соціальних відеороликів).

2. Інтерактивні методи роботи

- Квести «Безпека в житті» – проходження станцій, пов'язаних із питаннями безпеки.
- Рольові ігри «Як подолати конфлікт?» – розв'язання ситуаційних завдань.
- Тренінги «Як сказати “Ні”» – навчання технік асертивної поведінки.

3. Волонтерська та соціальна діяльність

- Акції «Милосердя» – допомога людям похилого віку, пораненим військовим, дітям-сиротам.

- Екологічні проекти «Чиста планета» – прибирання території, висадка дерев.
- Шкільний волонтерський рух – підтримка молодших школярів, допомога в навчанні.

4. Робота з батьками

- Батьківські лекторії – профілактика інтернет-залежності, булінгу, емоційного вигорання дітей.
- Тренінги для батьків – формування довірливих відносин у сім'ї.
- Інформаційні бюлетені – розповсюдження корисних матеріалів щодо виховання дітей.

Роль педагога-організатора в превентивному вихованні

Педагог-організатор є ініціатором, координатором та натхненником превентивної роботи. Його основні функції:

- Аналіз стану превентивного виховання у школі, виявлення груп ризику.
- Організація та проведення заходів, які сприяють формуванню відповідальної поведінки.
- Співпраця з адміністрацією школи, соціальними службами, психологами, медиками, правоохоронцями.
- Залучення учнівського самоврядування до профілактичної роботи.
- Моніторинг ефективності превентивних заходів.

Заходи з превентивного виховання, які проводились у закладі

1. Профілактика булінгу та насильства

Тренінг «STOP булінг» – інтерактивні вправи для формування навичок толерантності та вирішення конфліктів.

Квест «Дружба без агресії» – станції з завданнями на командну роботу та взаємоповагу.

Флешмоб «Ми проти булінгу!» – плакати, гасла, відеоролики.

2. Формування здорового способу життя

Місячник здорового способу життя – комплекс заходів (спортивні конкурси, лекції, тренінги).

Квест «Здоров'я – твій вибір!» – учні виконують завдання на теми правильного харчування, спорту, гігієни.

Акція «День без гаджетів» – альтернатива: активні ігри, читання книг, живе спілкування.

Спортивні змагання «Бути здоровим – модно!» – залучення до активного способу життя.

3. Правова освіта та профілактика правопорушень

Правовий брейн-ринг «Знаю свої права» – командна гра для підвищення правової обізнаності.

Дебати «Свобода та відповідальність» – обговорення прав і обов'язків школярів.

Перегляд та обговорення фільмів на правову тематику – аналіз ситуацій і наслідків.

4. Соціальна активність та волонтерство

Екоакція «Зробимо світ чистішим» – прибирання території, висадка дерев.

Тиждень добрих справ – учні виконують корисні справи та діляться досвідом.

Волонтерські зустрічі «Разом ми – сила!» – знайомство з успішними волонтерами.

Шкільні ярмарки – продаж солодощів та збір коштів на підтримку ЗСУ.

5. Психологічне благополуччя та особистісний розвиток

Коло довіри «Про що мовчать підлітки?» – відкритий діалог на актуальні теми.

Гра «Емоційний інтелект» – розвиток навичок саморегуляції.

Такі заходи сприяють гармонійному розвитку учнів та допомагають попередити негативні явища в школі.

Висновок

Превентивне виховання є важливою складовою діяльності педагога-організатора. Його ефективність залежить від системного підходу, залучення учнівської молоді та співпраці з батьками та громадою. Впроваджуючи сучасні форми роботи, педагог-організатор сприяє вихованню здорових, морально стійких і соціально активних громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ТА РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Освітні ресурси:

1. Міністерство освіти і науки України: документи, методичні рекомендації, нормативно-правові акти. URL: <https://mon.gov.ua>
2. Нова українська школа: Освітній портал. Матеріали щодо сучасних методів виховання. URL: <https://nus.org.ua>.
3. Державна служба України з питань безпеки дітей. Програми захисту прав дітей, протидія булінгу. URL: <https://dsbd.gov.ua>.

Матеріали про превентивне виховання:

1. ЮНІСЕФ Україна: поради щодо запобігання насильству та захисту дітей. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/>
2. Інститут модернізації змісту освіти: методичні рекомендації щодо превентивного виховання. URL: <https://imzo.gov.ua>.

Правові аспекти та нормативна база:

1. Про освіту: Закон України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Про охорону дитинства: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>.

3. Про затвердження методичних рекомендацій із запобігання та протидії булінгу: Наказ МОН України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0111-19>

Оксана ЮРКО, педагог-організатор Шелепуського ліцею Мошнівської сільської ради Черкаського району

ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ У ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ – ЦЕ ПРЕВЕНТИВНЕ ВИХОВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Проблема превентивності в Україні набуває особливої уваги, оскільки молоде покоління виховується під час війни, в складних екологічних та політичних умовах, неврівноваженості соціальних процесів криміногенності суспільства. Завдання, яке ставить перед собою сучасна школа – це виховання в сучасних умовах морально, фізично, соціально, духовно здорової людини. Тому необхідно навчити дітей усвідомлювати цінність власного життя та необхідність збереження здоров'я.

Превентивне виховання – це успішна система підготовчих, попереджувальних та профілактичних дій педагога з метою запобігання формуванню негативних звичок, рис характеру, проявів асоціальної поведінки підлітків та організація належного догляду за їх діяльністю.

В Конвенції превентивного виховання дітей та молоді зазначається, доцільно проводити заходи: економічного, правового, психолого-педагогічного, соціально-медичного, освітнього, інформаційно-освітнього та організаційного характеру, які спрямовані на формування позитивних соціальних установок, запобігання вживанню наркотичних речовин, відвернення суїцидів та формування навичок безпечних статевих стосунків.

Сам термін «превентивний» означає захисний, попереджувальний, охоронний:

- профілактика паління, вживання алкоголю, наркотичних речовин;
- профілактика правопорушень серед неповнолітніх;
- утвердження здорового способу життя.

Метою превентивного виховання є підвищення рівня обізнаності в правовій освіті з проблем шкідливих звичок, з питань ВІЛ/СНІД, створення стійкого імунітету до негативних впливів соціального оточення.

Важливе місце у превентивному вихованні займають батьки та педагогічний колектив, які тісно співпрацюють в навчальному закладі.

Педагоги повинні звертати увагу на важливості реалізації функцій превентивного виховання: діагностико-прогностичної, корекційно-реабілітаційної, освітньо-консультативної, організаційно-методичної. Позитивний результат превентивної роботи спостерігається тоді, коли в повній мірі здійснюється корекційно-реабілітаційна функція, яка ставить за мету узгодження виховного процесу з реальними умовами соціалізації дитини й пов'язана з втручанням у негативну ситуацію її розвитку на рівні знань, емоцій, поведінки, використання оптимальної коригувальної допомоги, перевиховання та подолання негативних проявів у поведінці налагодження стосунків для позитивного способу життя. Важливо створювати сприятливі умови для формування позитивних якостей особистості в процесі різноманітних видів трудової, навчальної, позашкільної та іншої діяльності, що сприяють інтелектуальному, морально-етичному, естетичному розвитку, вихованню стійкості до негативних впливів.

Робота з превентивного виховання планується і реалізується з початку навчального року. На початку першого семестру складаємо соціальний паспорт класу, а також проводимо анкетування серед здобувачів освіти щодо їх схильності до шкідливих звичок;

практичний психолог проводить заняття з подолання труднощів у навчанні, розвитку та соціалізації, а також створення умов для успішної інтеграції у загальноосвітнє середовище з дітьми в яких спостерігається відхилення хоча б однієї з суспільних норм поведінки, цих дітей педагогічні працівники відвідують вдома; психологом вивчаються емоційні стан дитини під час уроків, міжособистісні відносини у класному колективі.

Превентивне виховання тісно пов'язане з правовою роботою, з формуванням правової культури здобувачів освіти.

Протягом навчального року проводяться бесіди з правового виховання «Твої права та обов'язки», «Я особистість»,

«Які правила спілкування в колективі?», «Умій сказати, умій змовчати», «Ми за здоровий спосіб життя»

Раз на місяць здійснюється система профілактичної роботи (ЄДПП) по попередженню правопорушень серед здобувачів освіти: «Дотримання законів України – обов'язок кожного громадянина», «Кримінальна відповідальність неповнолітніх», «Чи можуть бути права без обов'язків?», «Наркоманія – зло для здоров'я та життя», «Тютюнопаління та здоров'я підлітків».

Працює рада профілактики правопорушень.

Робота з превентивного виховання проводиться в таких формах: індивідуальна, групова та масова. На протязі навчального року організовуються зустрічі з працівниками правоохоронних органів з метою вивчення законодавства України.

Корисними та цікавими є такі форми роботи, як: інтерактивні вправи, круглі столи, диспути, рольові ігри. В планах виховної роботи, класні керівники планують бесіди з правового виховання, бесіди з профілактики правопорушень, тиждень правових знань, робота з батьками дітей схильних до правопорушень, батьківські лекторії. Щоденно ведеться облік відвідування учнями уроків, вияснюють причину неявки. Все частіше підлітки стають кримінально активною категорією населення. В Україні 10% правопорушень від загальної кількості злочинів скоєних неповнолітніми, при цьому вік неповнолітніх правопорушників помітно знижується. Здобувачі освіти часто здійснюють кримінальні діяння до 14 років, такі як: шахрайство, вимагання.

Причинами підліткової злочинності є: відсутність родинних цінностей та слабкі родинні зв'язки, зниження моральних якостей, прагнення до легкого збагачення, негативний вплив телебачення та Інтернету, відсутність безкоштовних спортивних секцій.

Для того щоб сформувати превентивне виховне середовище, педагогічним працівникам навчального закладу потрібно враховувати людські потреби особистості, цілі навчального закладу та об'єднати зусилля усіх учасників навчально-виховного процесу.

Нетрадиційними технологіями превентивного виховання учнів є навчальні ігри, які є репетицією діяльності людини, оскільки забезпечують можливість здобувачам освіти «програти» практично кожну конкретну ситуацію і застосувати її в житті. Успіх застосування превентивного виховання у системі освіти залежить від багатьох факторів. Однак провідне місце у цьому належить вчителю, розумовому розвитку здобувачів освіти, їх пізнавальній самостійності.

Результатом ефективної роботи з превентивного виховання є активізація здобувачів освіти та батьків в організації і проведенні загальних та класних заходів, зменшення кількості учнів на внутрішньо шкільному обліку, відсутність учнів-правопорушників на обліку в службі у справах неповнолітніх та зменшення кількості учнів, схильних до правопорушень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Організаційні форми виховної роботи URL: <https://e-pidruchniki.com/content/organizatsijni-formy-vyhovnoyi-roboty.html>
2. Формування превентивного виховного середовища URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/>
3. Превентивне виховання школярів URL: <http://www.soippo.edu.ua/images>

ДЛЯ НОТАТОК

Видання підготовлено до друку та віддруковано
редакційно-видавничим відділом КНЗ «ЧОІПОПП ЧОР»
Зам. № 1762 Тираж 100 пр.
18003, Черкаси, вул. Бидгоцьська, 38/1

